Miscellaneous (4)

ईश्वर

...dynasties, they assu

VALABHĪ.-- The modern Wala in

'the wooden frame of

building on the roof

the word 'vallabha' (

therefore is no autho

Alberuni for the exis

यथा दीपस्य शान्तस्य न परिज्ञायते गतिः।
तस्य साधकसङ्घस्य न विज्ञाता तथा गतिः॥

III . 48. 20.

ततस्तद्दरूडानीकं काव्यगन्धद्दर-
श्यताम् ।
दीपौघ इव वातेन शरदेवाब्द-
मण्डलम् ॥

III 48. 37.

ततस्तद् द्रुडानीकं काव्यगन्धदृ-
श्यताम् ।
दीपौघ इव वातेन शरदेवाब्द-
मण्डलम् ॥

III 48. 37.

स्तै शिविर्नृपो भूक्तिकवि राज्यसंस्थे ।
दधान: स्वं नाम यो धान्वितमाततान ॥४६ ॥

न्यहिंष्यां लैभे स्वयंजन्मा विधिर्नियोगात् ।
गार: स मुख्यया ख्याति तदाख्ययैव ॥४७ ॥

जो वंशवद: प्रावरो मनीषी ।

एवमेकं परं वस्तु राम नानात्वमप्यलम् ।
नानात्वमिव संजातं दीपाद्दीपशतं यथा ॥

२.५५ १

...रा परस्पर संपृक्त सम्पन्न हुए हों और औचित्य
...त्मना आत्मा के साथ एकाकार बन गई हो ।
...ही काव्य के विभिन्न तत्वों का संवलक है और
...णि की क्षमता आती है । जीवन में रसाप्राण
और उसी से चमत्कृत हुई वाणी श्रोता एवं प्रेक्षक
...राने में समर्थ होती है । औचित्य के महत्व को

दीपप्रभे वार्ते ज्ञातगतिगत्याशु तीयते।
अपः सूच्याँ मातरीव तत्र निवृत्तिमेति सा॥

3·73·28

III. 3. 32. The answer
diversity of action (kri
divisions are super-impo
They do not affect it at
a man becomes a carpente
of wood, and smith, when

समतामागतैर्वार्तिः शोभ्यते न हृदम्बरे ।
निर्वर्तितसदने दीपो यथा लौकिककारकः ॥ IV. 19.21.

समतामागतैर्वर्तिः दाम्यते न हृदम्बरे ।
निर्वातसदने दीपो यथा लौकिककारकः ॥ IV. 19.21.

ते हि निर्वासना एव यदा शान्तिमुपागताः ।

न तदैषां गतिर्ज्ञाता दीपानामिव शाम्यताम् ।। IV 34. 26.

ते हि निर्वासना एव यदा शान्तिमुपागताः ।
न तदैषां गतिर्ज्ञाता दीपानामिव शाम्यताम् ।। IV. 34. 26.

सम्यगालोकनात्सत्या दासना प्रविलीयते ।

वासनाविलये चेतः शममायाति दीपवत् ॥ IV 34. 28.

सम्यगालोकनात्सत्याद्वासना प्रविलीयते ।

वासनाविलये चेत: शममायाति दीपवत् ।। IV. 34. 28.

स्वशिखास्पन्दशक्त्यैव दीपः सौम्यो यथोन्नतम् ।
एति तद्वदसावात्मा तत्स्वे वपुषि वल्गति ॥ IV 42.7.

स्वशिखास्पन्दशक्त्यैव दीपः सौम्यो यथोन्नतम् ।
इति तद्वदसावात्मा तत्स्वे वपुषि वल्गति ॥ IV. 42. 7.

दाणामभ्युदयं यान्ति दाणं शाम्यन्ति दीपवत् ।
देहगेहेषु संकल्पतरङ्गाः सागरेष्विव ।। IV. 53.24.

कर्णनासास्यतात्वादिवातायनगणान्विता: ।
पुजाद्यट्टगप्रतोलीका: प चेन्द्रियकुदोपका: ।। IV. 53. 20.

निर्वातदोपलेखेव सदा चित्तं गतव्ययम् ।
शममेष्यति हे बुद्धे सुपकाशघनान्तरम् ॥ V. 2. 30.

शास्त्रसज्जनसत्कार्यसङ्गेनोपहतैनसाम् ।
सारावलोकिनी बुद्धिर्जायते दीपिकोपमा ॥ V. 5. 5.

निवातदीपवत् कदा चित्तं गतव्यथम् ।

शममेष्यति हे बुद्ध सुप्रकाशघनान्तरम् ।। V. 2. 30.

शास्त्रसज्जनसत्कार्यसङ्गेनोपहतैनसाम् ।
साराबलोकिनी बुद्धिर्जायते दीपिकोपमा ॥ ए. 5.5.

ततः कदाचित्कालेन निर्वाणपदमागतौ ।
तौ विदेहीगतस्नेहौ दीपाविव शमं गतौ ॥ V. 21. 3.

परदृष्टौ वितृष्णात्वं तृष्णाभावे च दृक्परा ।
एते मिथः स्थिते दृष्टौ तेजोदोपदर्शे यथा ॥ ए.24.53.

बभूवावातदोपाभो बलिः प्राप्तमहापदः ।
उपशान्तमनास्तत्र रत्नवातायने बलिः ।।

अवसद्दहुकालं स समुत्कीर्ण इवोपले ।। V. 27. 34.

अनेनैतत्पदार्थानां वस्तुत्वं प्रतिपाद्यते ।
शुक्लादिगुणवत्त्वं स्वं प्रदीपेनेव वाससाम् ।। V 34.22

अनेनैतत्पदार्थानां वस्तुत्वं प्रतिपाद्यते ।

शुक्लादिगुणवत्त्वं स्वं प्रदीपेनेव वाससाम् ।। V. 34.22.

न पश्यामि नभोदोपे ज्वलितै तिमिरं यथा ।
तस्याहंकारयदास्य पनोविवरवासिन: ।। V. 35.57.

दीपस्यैव प्रशान्तस्य न वेद्मि गतिमीश्वर:।
दृष्ट एव त्वयीशाने पलायनपरायण: ।। ए 35, 58.

अस्त्रैहस्त्रैहदोपाय वृत्तिनिष्क्रान्तवर्तिने ।
स्वभावाघारघोराय चिद्दोपाय नमो नमः ।। V. 35. 73.

अस्त्रेहस्त्रेहदोपाय वृत्तिनिष्क्रान्तवर्तिने ।
स्वभावाघारघोराय चिद्दोपाय नमो नमः ॥ V. 35. 73.

दीपस्येव प्रशान्तस्य न वेद्मि गतिमीश्वर:।
दृष्ट एव त्वयीशाने पलायनपरायणा: ।। V. 35. 58.

अथ विस्मयवान्गाधिस्तां नीत्वा तत्र शर्वरीम् ।
जगद्गेहमहादीपे रवावुदयमागते ॥ V. 47. 31.

इत्युक्त्वा पुण्डरीकादास्तत्रैवान्तरधीयत ।
वाताभ्रवद्दीपकवद्युनौत्पोडवत्क्षणात् ।। V. 51. 52.

अवस्तुतां व्रजन्त्यैते माध्याह्णा इव दीपका: ।
अर्कादयो महालोका विषयाधिगतात्मन: ।। V. 50.49.

अवस्तुतां व्रजन्त्यैते पाध्याहृणा इव दीपकाः ।
अर्कादयो महालोका विचयाधिगतात्मनः ॥ VI. 50. 49.

एषा हि भवतामेव विमोहाय च्यायाय च ।
वातलेखेव दीपानां स्फुरतामपि तेजसाम् ।। II. 52. 68

अविद्यासंपरिज्ञातमिदमेव महौषधम् ।
अविद्याविततव्याधेस्तिमिरस्येव दीपकम् ॥ V. 64.12.

अविद्यासंपरिज्ञातमिदमेव महीभयम् ।
अविद्याविततव्याधेस्तिमिरस्येव दीपकम् ।। V. 64.12.

यथा भूतात्मतत्वैकपरिज्ञानेन राघव ।

असत्तामेत्यलं चेतो दीपेनैव तमः क्षणात् ॥ VI. 71. 45.

प्रतिबिम्बितसर्वार्थां केवलं स्वात्मनि स्थिता ।
प्रकाशयति बोधेन जगन्तीमानि दीपवत् ॥

V. 14. 14.

प्रतिबिम्बितसर्वार्था केवलं स्वात्मनि स्थिता ।
प्रकाशयति बोधेन जगन्तीमानि दीपवत् ॥ V. 74, 14.

भवत्यात्मनि निर्वाण: प्रशान्त इव दीपक: ।
तृप्तिमायाति परमां नर: पीतामृतो यथा ।। V 14.21

वयमज्ञातवन्तस्त्वां मौर्ख्यैंणाशु पूतं भवत् । प. ४०.२२.

पूतमस्मात्क्रमचासि दीपानां तिमिरं यथा ।।

शरदीव घनः स्वैरं प्राणाः [illegible] ।

ओंकारान्तो स्वमननं प्रशाम्याम्यात्मनात्मनि ।।

दग्धेन्धन इवार्चिष्मान्निः स्नेह इव दीपकः ।। IV. 86.59.

निःस्नेहदीपवच्छान्तो यस्यान्तर्मन्मथज्वरः।
तेन चित्रकूटे नैव जितं केनापि कारिणा॥

VI (i) 3-[illegible].21

I

In the section on th
the Sankhyas and the Budd
... But Bhartrhari

यथा दीपो निवातस्थः ज्वालन्येवावतिष्ठते।
सादिवर्तस्वभावेषु तथा विश्वेज्जगतिष्य-
तौ ॥

VI (i) 29-36.

..., the planets and the stars,
...volution.[1] That is, the movement of
... makes a day, from dusk to dawn makes
... the day and night make a fortnight,
...month and so on. Similarly when the
...27 planets, it makes a month, and
...s revolution round a single Rasi
... Since it is the movement of

परमात्मनि चितत्वे स्थिते सति निरामये । जीवो जीवाति सालोके वीचे सति ग्रहं यथा ॥

6. (i). 32. M.

into the past. Just

solution. The econom

those of food and agr

Indian texts on Econo

historical perspectiv

helpful in the presen

साक्षिणि सदा आभासे
गृहे दीप इव क्रिया:।
सत्ये तस्मिन्प्रकाशन्ते जगच्चित्रपरम्परा:॥
6.(i).37.॥.

सी न केवल सौन्दर्य एवं वैभव की नग

त को भी यह चिरपरिचित क्रीडास्थ

नाओं को इन श्लोकों में परिसंख्या

ा बहुत ही सफल प्रयास किया है :-

गां दानक्लेदी मद्च्युतो ।

शं करिणां यौवनागमे ॥

चित्सर्वं जगदारम्भमिमं प्रकटयत्यलम् ।
त्रैलोक्यदीपकाशिखादीपावर्णाश्रयं यथा ॥

6.30.54

वैदिक में प्र आदि उपसर्गों को भी
ान्तर में इन्हें उपसर्ग की पृथक् संज्ञा दी
सर्गाः । धातु के साथ लो रहने वाले,
ा और ये उपसर्ग धातु के साथ इतना
क् सत्ता ही खो बैठे । आधुनिक आर्य
है । उदाहरणस्वरूप संस्कृत उपविष्ट -

नो वाच्यवाचकदृशा रहितो विचारः ।
संपद्यते स च विकल्पमयेन सिद्ध्यै ।
सिद्धिश्च संभवति तेन विना न काचि-
द्दीपं विना निशि यथा नयनोपलम्भः ॥

VI(ii) 167.45.

Serpents

(३५)

तं त्यजन्त्यापदः सर्वाः सर्पा इव जरत्त्वचम् ।
परिस्फुरति यस्यान्तर्नित्यं सत्त्वचमत्कृतिः ॥ IV. 32. 38.

तं त्यजन्त्यापदः सर्वाः सर्पा इव जरत्त्वचम् ।
परिस्फुरति यस्यान्तर्नित्यं सत्त्वचमत्कृतिः ।। (V. 32.38)

विचारवान् ।
तुच्छां तां जागतीं मायां दृष्ट्वा जीवो
अहंकारमयीं मायां त्यजत्यहिरिव त्वचम् ॥ IV. 48. 3

क्वचित्कुसुमगुच्छाच्छफणामणिगणावृतम् ।
पातालादुत्थितं शेषमिव व्योमदिदृक्षया ॥ IV. 49. 32.

सत्वस्थजातिमिथोवैरैस्त्वादृशैर्गुणावृंहितैः ।
हेलया त्यज्यते पक्वा मायेयं त्वग्निवीरगैः ॥ V.5.3.

सत्वस्थजातिमिथो रस्त्वादृशगुणा वृत्ति: ।

हेन्त्या त्यज्यते पक्वा माधेयं त्वगिवोरगै: ॥ V. 5. 3.

आपातरमणीयेषु वर्तितात्यन्तवैरिषु ।
कच्चिद्विषयसर्पेषु जवैं सविरागं मनस्तव ।। ५. ६१. ३९.

ये तु विज्ञातुं विज्ञेय ... ।
जानन्ति तांस्तथैवान्तरहै: पादानिवाहय: ॥

ये तु विज्ञातुं विज्ञेया ... दृशा: ... ।
जानन्ति तांस्तथैवान्तरहै: पादानिवाहय: ॥ V. 102.26.

ऐते कचन्ति शरशक्तिगदाभुशुण्डी-

शूलासिकुन्तपटुतोमरचक्रपूर्णाः ।

नापा: सताण्डवकचप्रचले चले व्यौ

देहेन वल्गति भुवीव फणीन्द्रसंघाः ॥ VI (ii) 116·7

गगनमवनितः समेत्य वहलै-

वैंरविभवेन जगत्यनन्तकोशम् ।

क्वचिदहमभितो दिदृक्षुरग्रे

सृत उरगाशनवद्व्रजाद वियाम् ॥ VI (ii) 132.10

तेन कल्पाग्निकल्पेन वल्गता वनवह्निना । ह्नि/

सयुष्मदाश्रमो दग्धः सर्पेणेव प्रसर्पता ।। VI (ii) 150. 51.

title, next grade a

ŚĀHI - ŚĀHĀNUŚĀHI -- Peculiar

simple title Śāhi w

whose money (coins)

Samudragupta. One

kuṣana śāhi' in ear

... probably of ...

यदेवाम्बु स आवर्तो नत्वस्यावर्त
वस्तु सन् ।
द्रष्टैवास्ते दृश्यामिव दृश्यं नत्वस्ति
वस्तु सत् ॥

III 40. 59.

स्याद्विशिष्ट पथ्यवेमदाद् विनम्रा ।
पित्शं सप्रार्थ्यामास च तं मदन्तम् ॥ १०४ ॥

(३)

परि संयाभितालम्बि माल्यहाराधराम्बरः।
पुष्पाहार इवोत्फुल्लं जग्राह कुसुमाञ्जलिम् ॥

III 41. 7.

विचिन्तयन्त्येव मर्त्यो

पुरः स्थितः सांज

भगवन्

सौम्यतामाजगामाशु देशो दशदिग-
न्वितः ।
क्षीरोदः क्षुभितावर्तो द्रागिवोद्धृत-
मन्दरः ॥

III. 51.21.

हिमशैत्यं यथान्तस्थं कुम्भेऽम्भो
बाह्यं भवेत् ।
तथा संकल्पसिद्धा सा ब्रह्माण्डान्निर्गता
बहिः ॥

III 53. 10.

क्वचित्सौम्यं क्वचिन्नद्यां जलं वचा,

कार्य(

क्वचिदावृतिमत्सौम्यं क्वचिन्नद्यां जलं वचा

क्वचित्सौम्यं क्वचिज्जीवधर्मेदं चेतनं त्वचा ||

III. 54. 65.

cakrava

lexico

common

Kastha.II.30- Kriya

a dire

Kisalaya II-2. Kisala

Kila.III.18. Flame.

Kukada IV.18 Wrongl

कासिद्धीलाशरीरं तत्कुलस्तस्याप्ति संत्यता ।
केवला भ्रान्तिरेवाम्भूज्जलबुद्धिर्मराविव ॥

गा. 57.12.

सचमुच 'सारस्वत' चातु

सर्वप्रथम चिंता का प्रसा

और फिर श्रद्धा का अ

के कारण मनुष्य भौति

वासना । है

असौ तेजः कणोऽण्डाख्यः कल्पनात्कोरिचदे-
ण्डताम्।

प्रयात्यन्तः स्फुरद्धा जलमापेऽण्डतामिवाः

III. 64. २०.

ग पहलू सामंजस्य के साथ एक दूसरे से संवलित
रीचन एवं प्रस्पन्दन को जन्म देते हैं जिनका
का परम उद्देश्य [illegible]

चित्तं स्वभावात्स्फुरति चित्तैः फेन इवाम्भसः।
ऊर्मीभिर्विक्षिप्यते पश्चाड्डिण्डीरमिव चोर्मिभिः॥

III 64.26.

मात्रा भवतु संमनाः ।
ती वाचं वदतु शन्तिवाम् ॥२
शिवान्या स्वसार मुत स्वसा ।
वा वाचं वदत भद्रया ॥३
यन्ति नो च विद्विषते मिथः ।
गृहे संज्ञानं पुरुषेभ्यः ॥ ४
नो मा वि यौष्ट

सर्वमेव गतो मात्रभ्रान्त्युल्लासि विजृम्भणम्।
इदं जगत्तया राम प्रस्फुरत्यम्बुभङ्गवत्।

3.67.17

में स्थापना की है । ग्रन्थ के आरम्भ में

मेन्दु ने इसी औचित्य की अपनी औचित्यवि

उसी के उचित संनिवेश में कवि रचना की स

ा पद्य और कथा गद्य सभी प्रकार की कवि

नौचित्य' रस का वैदिक प्रवाह तो औचित

ना 'रसौचित्य'

दिक्कालाद्यनवच्छिन्नादेकस्मादसतः सतः
द्वैतमप्यपृथक्कस्माद्वर्तेत महाम्भसि॥

III. 79. 27.

ती है । और इस बात को स्वीकार
रसदोष सह्य हो जाते हैं, जोकि
धान कोटि के दोष गिने जाते हैं ।
अधिक गहरा रसस्यौचित्य है और
य । इसीलिये उत्तम काव्य के लिये यह
त्य के आधार पर घड़ा गया हो ।
हुए भी आनन्दवर्धन ने इस तथ्य को स्पष्ट

अनुमानेन रूपत्वं दृश्यतामिव गच्छतो
तापेनाम्बुधियेवेदं एव एवेनैवापहारितम्

III 81. 11.

something to a partic
thing to a different
is ever a matter of
only if the history
traced. The rich ov
doubt a hinderance t
an attempt.

'According to

एवं दृश्यते तु यत्किञ्चित्स्वच्छादिक-
दिवादि हि ।
तस्मान्न व्यतिरिक्तं तद्रूपं द्रव
इवाम्भसः ॥

III 81.85.

Sampa III-20,21. Ligh

Sampa IV.10. plpu
Will

Sambara III.4. Wate

Simgika II-15. Shea

Sajnuh I-32. Knoc
lexi

Satra IV-17. a wo

Sana IV-30. Alwa

पारः कुञ्ज लनीहारे मेघनीहारयोर्भवेत् ।
तारः कप्रकाशतमसोर्भेदो नोति तयोः
। स्थितिः ॥

TTI 81.28.

athed.

its kind.

1) To spring, to jump, or sports.

d.

a canopy. Monier Williams notes i

ly.

chaff

of ~~chaff~~, or conflagration, Monier

otes it in lexicons only.

सर्वाशाज्वरसंमोहमिहिकाशरदागमम् ।
वचित्त्वं विना नान्यच्छ्रेयः पश्यामि जन्तुषु ॥ IV. 15. 24.

व्रजत्यात्मा प्यसंकल्पं जीर्णिमाद्रें

गच्छत्यपगतासंगे हिमापूर इवातपे ।। IV. 22.5.

व्रजत्यात्मा म्यसैकत्वं जीर्णजाड्ये नमस्यलम् ।

गलत्यपगतासंगे हिमापर इवातपे ॥ IV. 22. 5.

भीमभासदृढक्षुण्णा जाता गीर्वाणवाहिनी ।
परिदुद्राव वेगेन गङ्गेन हिमवच्च्युता ॥ IV 34.19.

एकस्मिन्नवयते ध्वान्तो नीहार इव भास्करे ।

इदं प्रथममेवाच्छे कथमात्मनि संस्थितम् ॥ IV. 57.7.

शरीरजालनीहारधूसरा शून्यकोटरा ।
शान्तसंसारसुभगा त्रिलोकीविपुलातटी ।। (V. 57. 45.

किं करोमि क्व गच्छामि किं गृह्णामि त्यजामि किम् ।
आत्मना पूरितं विश्वं महाकल्पाम्बुना यथा ॥ IV.58.5

एकस्मिन्विघते ध्वान्ते नीहार इव भास्करे ।
इदं प्रथममेवाच्छे कथमात्मनि संस्थितम् ॥ IV. 57.7.

उपशान्ते मनोवायौ देहपांसुः प्रशाम्यति ।
पुनः संसारनगरे न मोहारः प्रवर्तते ॥ IV. 35. 56.

संसारवासनानाम्नी मिहिका हृदयाम्बरे ।
प्रवृत्ता ननु तां गन्तुं त्वद्दृक्शरदेव नः ॥ V. 4. 10.

एकस्मिन्नेव सर्वस्मिन्परमात्मनि वस्तुनि ।
द्वितीया कल्पना नास्ति वह्नौ हिमकणौ यथा ॥ V. 5. 41.

एकस्मिन्नेव सर्वस्मिन्परमात्मनि वस्तुनि ।
द्वितीया कल्पना नास्ति वह्नौ हिमकणो यथा ॥ U. 5. 41.

संसारमननं चित्रं विचारेण विलीयते ।
गलद्दशीकृतस्पर्शमातपेन हिमं यथा ॥ V. 13. 13.

संसारमननं चित्रं विचारेण विलीयते ।

गलद्दशीकृतस्पर्शमातपेन हिमं यथा ॥

V 13.13.

भ्रान्तिमात्रमिदं मोहाज्जगद्राघव दृश्यते ।
जनितप्रत्ययं स्पष्टां जलं तोवातपे यथा ॥ V. 18. 28.

एकरूपस्थिरं चक्रं स्वच्छं संतापवर्जितम् ।

नेह संप्राप्यते किंचिदग्नौ हिमकणो यथा ॥ V.18 54.

वान्तो विश्राममायातः दोणवित्तमभ्रमः ।
शान्तसंसारनीहारी वाचनीयो न दानवाः ॥ V 28.16.

अनाकारात्कारणाच्च सर्वकारणकारणात् ।
एतस्मादिदमुत्पन्नं जगच्छैत्यं हिमादिव ॥ V. 34.27

तेनासुरपुरन्ध्रीणां नित्यं मण्डनमण्डने ।
मुखपद्मे स्थितं बाष्पमलिनोनां हिमं यथा ॥ V 31. 25.

अनाकारात्कारणाच्च सर्वकारणकारणात् ।
एतस्मादिदमुत्पन्नं जगच्चैत्यं हिमादिव ॥ V. 34. 27.

आकल्पान्तं त्रिभुवनं यदिदं कल्पितं मया ।
नाशमेष्यत्ययं कालेन तापे हिमकणो यथा ॥ V. 38. 12.

आकल्पान्तं त्रिभुवनं यदिदं कल्पितं मया ।
नाशमेष्यत्यकालेन तापे हिमकणो यथा ॥ V. 38.12.

चितादोपितविप्रेन्द्रमासमासल्गन्धया ।

जातनोहारमुत्पातवात्यया विकारोदितः ॥

I. 46.35.

कदा विकल्पजालं मे न लगिष्यति चेतसि ।
स्थितमप्युज्झितासङ्गं पयः पद्मदले यथा ॥ V. 51.21.

कदा विकल्पजालं मे न लगिष्यति चेतसि ।
स्थितमप्युज्झितासङ्गं पयः पद्मदले यथा ॥ V. 51. 21:

यावदज्ञानघनता तावत्प्रघनचित्तता ।

यावत्प्रावृड्जलदता तावन्मोहारभूरिता ॥ V.52.26.

मध्येतरपयोमात्रं कंचित्कालं चलाचलम् ।

आद्यन्तसौम्यते त्यक्त्वा वारि वीचित्रतया यथा ॥ II. 53.37.

अस्मिन्नवसरे प्राणाश्चेतनामृतमध्यगाः ।
व्योम्नि शीतलतामोयुर्हिमसंस्पर्शसुन्दरीम् ।। V. 54. 18.

अन्त: कुण्डलिनों प्राणा: पूरयामासुरादृता: ।
चक्रानुवर्तप्रसृतां पयांसीव सरिद्वराम् ।। V 54.26.

स्वयत्नेन सुवसंस्थने स्वेनोपायेन भूपते ।

एषा मनः पेलवता हिमवत्प्रविलीयते ।। V. 58. 29.

स्वयत्नेन सुवसंस्थने स्वेनोपायेन भूपते ।
एषा मनः पेलवता हिमवत्प्रविलीयते ।। V 358.29.

संनिवेशमिमं देहनामकं तदनु स्वयम् ।
स जहौ तेजसाक्रान्तो रूपं हिमकणो यथा ॥ V 60.11

संनिवेशमिमं देहनामकं तदनु स्वयम् ।
स जहौ तैजसाक्रान्तो रूपं हिमकणो यथा ॥ V. 60. 11.

संनिवेशमिमं देहनामकं तदनु स्वयम् ।

स जहौ तेजसाक्रान्तो रूपं हिमकणो यथा ॥ V. 60. 11.

अवमानरजोध्वस्तमस्तंगतवपु: श्रियम् ।
मुखं धूसरतामेति हिमै: पद्ममिवाहतम् ।। V. 66. 23.

चेत्यहीनं चिदानन्दं मनो यस्य मलोज्झितम् ।   V. 70. 3.

तेनाम्बु कतकेनेव जनता संप्रसीदति ॥

अपामवनतं स्थानमास्पदं भूतले यथा ।
अन्तः करणमेवात्मधर्मविदामास्पदं तथा ॥

I. 71. 40.

नास्त्यर्थित्वेति संजाते निश्चये शास्त्रयुक्तितः ।

गलत्यविद्या तापेन तुषारकणिका यथा ॥ V. 74. 22

नास्त्यविद्येति संजाते निश्चये शास्त्रयुक्तितः ।
गलत्यविद्या तापेन तुषारकणिका यथा ॥ V. 74. 22.

नास्त्यविद्येति संजाते निश्चये शास्त्रयुक्तितः ।
गलत्यविद्या तापेन तुषारकणिका यथा ॥ V. 75.22.

व्यतिरिक्तं हिमाच्छीकल्यमिति संकल्प्यते यथा । V. 74. 6

पुंघेव कल्प्यते भेदश्चित्ताहंकारयोस्तथा ॥

रम्यां रम्यदृशां नाशायते भोगाभिवा क्वे ।
नैराश्ये सततं प्रौढे हिमवद्विगलेन्मनः ।। V. 77.42.

रम्यारम्यदृशोर्नाशायते भोगाभिवा क्वचे । ५. ११. ५२.
नैराश्ये सततं प्रौढे हिमवद्विगलेन्मनः ॥

एवं चित्त त्वमज्ञानादात्मशक्तेरुपागतम् ।
ज्ञाने त्वया विगलितं तीव्रे हिममिवातपे ।। V. 82.45.

एवं चित्त त्वमज्ञानादात्मशक्तेरुपागतम् ।

ज्ञाने त्वया विगलितं तोवे हिममिवातपे ॥

ए. 83.45.

धूलीलेखामिहावर्त स्वच्छवाति[illegible]ताव हि ।
परमाणुमयं मत्वा परस्परज्ञानजलं सित हि ॥

बा (i) 15-6.

1. Tisro bhavasya bhavasy

tabhih svasaktibhih sa

हिमहारसिता यस्य लहरीस्तबकोम्भिता।
आवेष्टिता जटाजूटा गङ्गाकुसुममालिका॥

VI (i) 18-3.

and 'ks... (soon), which are meaningless
time.
s answer reads as follows : Action is
then the reflected (and uninterrupted)

into one concept ; this fusing itself

हृदाकाशेन्दुरश्मोऽपानो निम्ने वहति
शाश्वत ॥

११

ससुरासुरगन्धर्वं सशैलाटविकं जगत् ।
पीत क्षिप्तं प्रवहति जलावर्ते जलं यथा ।।

6.30.35

: -

ve rainfall and inundation causing crop

tanks and reservoirs were built in

urplus waters of the rivers. And where-

जडयाऽवशया देहो वातशीत-
समानया। सञ्चाल्यते तदने-
या वारीव वीचिमालया॥
6. (i). 32. 10.

शब्द क

भाषा के अपभ्रंश शब्द

में अपना लिया गया।

भारतीय वि

दिया गया है। योगाभ्

और हद्दपर्यं भगन विशेष

गतेव (चिति) भिन्नेवास्त्येव-
मत्यजन्ती निजम्पदम् ।
जलतेव तरङ्गत्वं सैवासदसदो
दिता ॥

6.(i) 32. 15.

cal scientist and economist of India
d with crops, rich in mines and
watered and not dependent upon showers
urable to the prosperity and welfare
akiya Nitisara, IV.51-52). The
recognised by our Smriti

आविर्भावतिरोभावौ शरीरौजसदंपदः। जीवो वैनम्य भासति तरङ्गत्वे यथा पयः॥ 6.(i)32.14.

Narada me

according to their util

water-courses --one ca

and the other Bandhya

The former serves thep

protects the field fro

The latter aspect of i

one. Kalhana's Rajata

suffering from devas

आयसो ज्यायसश्चैव प्रया-
णस्य प्रवीणताम् । अपामि-
व तरङ्गत्वं वीचित्वस्यैव
फेनता ॥ 6. 32. 18. (1)

method by which the pr
they clearly understan
becessities of life an
length of time it may
country. In the situa
half-famished and hungr
long. If Hunger-marche
what is required is a
problem

परम्परा प्रस्फुरितं केवलं
केवलात्मिसतः । जलपीठस्थ
जाठरे जलप्लवविलासवत ॥

6:(i) 41, 44.

connected with the word p
also is unjustified for s
many.

In verse 82, line

Bhrgupuram should evid en

नमो समुद्रपारस्थाय
प्रणामिन्दुतिनागरपीठि॥
पा॥ ५६. २७.

का प्रधान लक्षण है :-

वाक्यांना

रसादि वि

[illegible] [illegible] चुके हैं कि

संवत्सर

 सितैः ।

मग्नोन्मग्नैः प्रतिस्कन्धमाश्रितैश्चमरैः

पूर्णं मुहुर्दृष्टनष्टैः संवत्सरमिवेन्दुभिः ॥ IV. 49.

वैला (तट

कर्पूरकणानीहाररचितामलवारिदा ।

शरद्धिक्तटमालेव प्रसृताशेषभूमिका ॥ V. 1. 28

कर्पूरकणानोहाररचितामन्वारिदा ।
शरहिक्कटमान्नैव प्रसूताशेषभूमिका ॥ ए. 1. 24.

कुलाचलमहाकुड्यघटनोद्भटदिक्तटम् ।

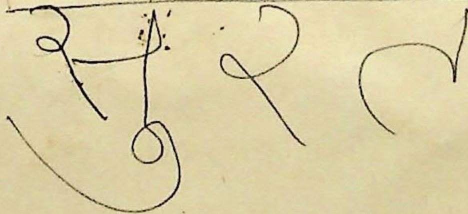
सर्वावयवनिष्कान्तपट्टिटशप्रासतोमरम् ॥ V 30.18.

कुलाचलमहाकुड्यघटनोद्भटदिक्तटम् ।
सर्वावयवनिष्क्रान्तपट्टिटशप्रासतोमरम् ॥ V. 30.18.

कुलाचलमहाकुड्यघटनोद्भटदिक्तटम् ।

सर्वावयवनिष्कान्तपट्टिटशप्रासतोमरम् ॥ V. 30.18.

तरचरलमातङ्गतरङ्गौघविघट्टिता: ।
अत्यजन्तो निजं धैर्यं वेलावरतटा इव ॥ VI (ii) /22.14

सुरत

एवं सर्वमिदं भाति न सत्यं
सत्यवत्स्थितम् ।
रज्जुयत्यापि (मिथ्यैव स्वप्नस्त्रीसुरतोपमम्

III . 42 . 24 .

अस्तंगते भास्वति, चन्

समन्ततो दीपवदो पि

जगदादावनुत्पन्न यचेदमनुभूयते ।

तत्संविद्व्योम कचनं स्वप्नस्त्री सुरतं यथा ।

III .54. 20.

hing that brings an individual and sola

must be a substance, which alone can be

e individual and with the sun in which

not be a substance of limited magnitude

nnot b[illegible], of

लीला लीला च राजा च जीव-मुक्ता महाधियः
रेमिरे पूर्ववृत्तान्त कथनैः सुरतैरिव ॥

III - 59 - 14.

: : -

l letter or carriage.

ur, beauty. M.W.Lonly.

ot wind of summer, or a spark. The

loo in N.Indian dialects may be a

ndant of it (?).

elephants

सुरासुरांद्रीन्द्रशरीरमुक्तै

रक्तप्रवाहैरभितो प्रमर्दिम: ।

अपार पूर्णै परितो स्वरो दे:

संध्याकरौघक्षतमद्ग गङ्गाम् ।। 1V. 28.18

अम्बरः - नायकः
सन्ध्या - नायिका
ज्योत्स्ना - नायिका

सर्वैर्दिवापि संसुप्तः शक्त्या सर्वाभ्यस विभो ।

योगालोकनलोनाथ कामिन्या कामुको यथा ॥ V. 36. 47.

मुक्तेनापि त्रिनेत्रेण सौन्दर्यतरुमञ्जरी ।
देहार्धे धार्यते गौरी कामुकेनेव कामिनी ।।

V. 15. 18

ृकेनापि त्रिनेत्रेण सौन्दर्यतरुमे गरि ।
'हार्धं धार्यते गौरि कामुकेनेव कामिनी ॥ V. 75. 18.

विजगण बार: पुनः प्राप्ते संकटे प्रकटे रणे।

V/ (ii) 116·3.

चन्द्रे विराजते युद्धं ... ...

वीचयो रत्नमाणिक्यपदव्यावसंवृत्तिभिः ।

विलसन्ति विलासिन्यो वदाः स्विव विलासिनाम् ॥ ५/ (॥)। 20·2·2

सर्वैदेवासि संसुप्तः शक्त्या संबोध्यसे विभो ।
भोगालोकनलोलार्थं कामिन्या कामुको यथा ॥ V. 36. 47.

अम्बर: - नायकः

परिशिष्ट

SADYASKARA-- A particular

SĀMANTA-- Lit. 'Bordering,

prince, the chief

title, denoting a

SARVA-RĀJAKĪYĀNĀM A -HASTA

customary in Valab

SAMA-TAṬA-- Varāhamihira p

India. Yuan Chwan

संनिधानाद्यथा लोहः प्रति बिम्बस्य हेतुताम्।
यात्यादर्शस्तथैवायं चिन्मयोऽर्थवेदने॥

3.26.29.

संनिधानाद्यथा लोहः प्रति बिम्बस्य हेतुताम्।
यात्यादर्शस्तथैवायं चिन्मयोऽर्थनिवेदने ॥

३.२८.२९.

endary Lore

iversity.

festival of Lights has been

thousands of years. The beautiful

लीलां लीलां ददर्शाथ
स्वाकारसदृशाकृतिम् ।
प्रतिबिम्बमिवायातामादर्शे
चारुदर्शिनाम् ॥

III. 44. 14.

<u>endary Lore</u>

iversity.

festival of Lights has been

thousands of years. The beautiful

लीलां लीलाँ ददर्शाच्य
स्वाकारसदृशाकृतिम् ।
प्रतिबिम्बामिवायातामादर्शे
चारुदर्शनाम् ॥

III. 44. 14.

शलाश्च कंकाल्नवत् कीकसनीरसाश्च ।

णोपमाश्च प्रभ्रष्टशाखोटफलोपमाश्च ॥ २९ ॥

न्ति कामं तृणोल्मुका यान्त्यचिरादपायम् ।

घनान्धकारा: कामादयो निष्टकरा विकारा: ॥ २६ ॥

: सदैव विमोहयन्ति व्यथयन्ति लोकम् ।

षिपवन्त्यर्थं स्वर्थं जनयन्ति शोकम् ॥ ३० ॥

दे कंदस्य शिखरेऽपि प्रवृत्तपल्लवे ।

यो यो नाम रसः काश्चित्समस्तोऽप्यस्त्ववादितः
प्रतिबिम्बमिवादर्शे तं विना नाट्यसौ स्वतः॥

III 81. 38.

मन: परमात्मा | छान्दस –

२ – चतुर्विंशके 13 लाङ्कितः ॥

(II. 13. 32.

?

सूर्यस्य प्रतिबिम्बानि दृश्यन्ति न पुनः स्थिरम् ।
चलाचलतया तज्ज्ञो नो प्रवृत्तिषु तिष्ठति ॥ IV. 15. 40.

अवस्थितं इव स्वस्थः प्रतिबिम्बेषु भास्करः ।
संत्यक्तलोककर्माऽपि बुद्ध एवाप्रबुद्धधीः ॥ IV.15.41.

नैकट्यातिशयाद्यद्वद्दर्पणं बिम्बवद्भवेत् ।

अभ्यासातिशयात्तद्वै साहंकारतां गताः ॥ (IV. 29. 6.

नैकट्यातिशयाद्यद्वद्दर्पणं बिम्बवद्भवेत् ।
अभ्यासातिशयात्तद्वद्वै साहंकारतां गताः ॥ IV . 29 . 6 .

नैकट्यातिशयाद्यद्वद्दर्पणं बिम्बवद्भवेत् ।

बभ्यासातिशयात्तद्वत्ते साहंकारतां गताः ॥ IV. 29. 6.

सूर्यस्य प्रतिबिम्बानि दृश्यन्ते न पुनः स्थिराम् ।
चलाचलतया तज्ज्ञो लोकवृत्तिषु तिष्ठति ॥ IV. 15. 40.

महार्णवपय: पूरनवमण्डनदर्पणा: ।

ऋदींघधर्मपुनका भुवनान्त: पुरान्तरा: ।। (V. 50. 10.

न केचन जगद्भावास्तत्त्वज्ञं रञ्जयन्त्यमी ।
प्राक्तनप्रतिबिम्बश्रो रत्नं कुम्भगतं यथा ॥ (V. 57. 57.

आत्मन्येवात्मनौदार्यं भज पूर्ण इवार्णवः ।
आत्मन्येवात्मनाह्लादं भज पूर्णेन्दुबिम्बवत् ।। V. 5.52

सदपीह न सत्तायै वस्तु नार्जितं त्वया ।
तृप्तये न स्वलावण्यं मुकुरात्प्रतिबिम्बतम् ॥ V . 36 . 62

जीवन्मुक्तसमाधिस्थः करोत्वसुरनाथताम् ।
मणिर्मुक्तमनस्कारः प्रतिबिम्बक्रियामिव ॥ V.38.22.

जीवन्मुक्तसमाधिस्थः करोत्वसुरनाथताम् ।
मणिर्मुक्तमनस्कारः प्रतिबिम्बक्रियामिव ॥ V.38.22.

जीवन्मुक्तसमाधिस्थः करोत्वसुरनाथताम् ।
मणिर्मुक्तमनस्कारः प्रतिबिम्बक्रियामिव ॥ V-38.22.

नित्यप्रबुद्धा गृह्णन्ति कार्याणीमान्यसङ्गिनः
मुकुरा इव बिम्बानि यथाप्राप्तान्यवर्जकाः ॥ V.40.23.

नित्यप्रबुद्धा गृह्णान्ति कार्याणीमान्यसङ्गिनः
मुकुरा इव बिम्बानि यथाप्राप्तान्यवाञ्छया ॥ V. 40. 23.

परमानन्दधारायातं चेतस्त्वद्दर्शनेन मे ।

इन्दुबिम्ब इवोन्मग्नं मनः शीतलतां गतम् ॥ V. 61. 25.

परमानन्दमायातं चेतस्त्वद्दर्शनेन मे ।

इन्दुबिम्ब इवोन्मग्नं मनः शीतलतां गतम् ।। V. 61. 25.

नित्यमात्मदृशा लोनो ज्ञः स्वस्थश्च चलो पि सन् ।
दुःखी दृश्यत एवासौ प्रतिबिम्बार्कवन्मुधा ॥ V. 70.4.

नित्यमात्मदृशा लोनो ज्ञः स्वस्थश्च चलो पि सन् ।

दुःख्यो दृश्यत एवासौ प्रतिबिम्बार्कवन्मृषा ॥ V. 70.4.

सुषुप्तस्थो महातेजा: पूर्ण: पूर्णेन्दुबिम्बवत् । V. 70.23.
सम: सर्वास्ववस्थासु भवत्यदियंथर्तुषु ।।

रूपान्योंक्रमनस्काराः परस्परसाङ्गिनः ।

संपन्ना इव लक्ष्यन्ते बदनादर्शबिम्बवत् ।। V. 80.11.

रूपालोकमनस्कारा: परस्परमसाङ्गमः ।
संपन्ना इव लक्ष्यन्ते वदनादर्शबिम्बवत् ॥ V. 80. 11.

प्रविशामि नभः स्वांस्थं मुकुरं प्रतिबिम्बवत् ।
इत्यसौ मुनिरादित्यं विवेशानलरूपधृक् ।। V. 85. 15.

प्रविशाचि नभः संस्थं मुकुरं प्रतिबिम्बवत् ।
इत्सौ पुनिरादित्यं विवेशानिलरूपधृक् ॥

V. 85.15.

अस्यास्ति पृष्ठे धृतौषधकृतः कल्पतरुर्महान्।
जगातः शिखरादर्शो प्रतिबिम्बमिव स्थितः॥

VI (i) 19-36.

spandamathapare /

m kalavido viduh //

anyante.

सर्वस्य ऽऽत्मेशितैव औत्सुक्य-
स्फुरत्पलमं । मुकुरो बिम्बमाद-
त्तो दृश्यात्मन्यस्थितादपि ॥
6 (ii) 32.7

विवेचन ... भी द्रविड

है।

संस्कृतियाँ किसी एक धारा में ~~है~~ नहीं बहतीं।

धाराएं होती हैं, ~~जिनसे~~ जो समानान्तर चलते चलते बहुत

। जातीय और सांस्कृतिक सम्मिश्रण का यही

यह सांस्कृतिक सम्मिश्रण प्रागैतिहासिक काल से ही

र था। इसी सम्मिश्रण ने ही भारत को

।

विरंजसतावृन्दे देहकर्तनपुजनैः ।
वेदाह्लादौ न जानाति प्रतिबिम्बगतैरिव ।। V. (i) 12.2.7

चक्षुः कनीनिकाकोशे मुकुरे सलिले मणौ
प्रतिबिम्ब इवाकर्भो भक्तिनाधारपावकः ॥ VI (ii) 130.18.

चिद्दर्पणमहालक्ष्मीस्त्रिजगत्प्रतिबिम्बितम्।
गृह्णात्यनुग्रहेणान्तः स्वगर्भमिव गर्भिणी॥

6.30.44

ही लगता है । व्यंजन-समूह

- जाता है । जैसे द्ृ, प्र

भाषा की ही विशेषता

भी इसे अपना लिया गया

उच्चारण स्वर भक्ति के

आर्य भाषाओं को प्रभावि

शब्दरचना, वाक्

वैदिक भाषा और संस्कृत

कुटीकुड्येषु भग्नेषु प्रतिबिम्ब इवामरः ।
अतिष्ठत्पुरुषस्तत्र पटान्नट इवोद्गतः ॥ VI (ii) 130. 20.

एकलोहमया एव यथादर्शाः परस्परम् ।
तथैते प्रतिबिम्बन्ति पदार्थाः पारमार्थिकाः ॥ V1 (ii) 124.4.

अर्कबिम्ब इवादित्यश्चन्द्रबिम्ब इवोडुपः ।
महाम्भसीव वरुणः संध्याभ्र इव वा शशी ॥ VI (ii) 130.17.

बिम्बं तत्तदुपादत्ते यद्यदग्रेऽवतिष्ठति ।
यथादर्शश्चिदादर्शस्तथैवायं स्वभावतः ॥ VI (ii) 147. 20.

अशनि

आत्मतापरते त्यक्त्वा निर्विभागो जगत्स्थितौ । VI. 50. 39.

वज्रस्तम्भवदात्मानमवलम्ब्य स्थिरो भव ॥

दग्धदेहपुरो वह्निः शशापाशनिवद्दारुणात् ।
अदृश्यन सितं भस्म शारीरं हिमपाण्डुरम् ।। V. 54. 12.

अन

सा दैवी दानवैः सेना भीमभासदृढादिभिः ।
हता भुक्ता हृता दष्टा श्वान्नश्रीरिव भीरुभिः ॥ IV 34.18

सा दैवो दानवैः सेना भोमभास्रदृढादिभिः ।
हता भुक्ता हृता प्लुष्टा <u>स्वान्त्रोरिव</u> भोकृमिः ॥ IV. 34

सा दैवो दानवैः सेना भीमभासदृढादिभिः ।
हता भुक्ता हृता प्लुष्टा स्वान्त्रौरिव भौकृभिः ॥ IV 34.18

मयि सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे मणिगणा इव ।
चिन्त्वं तु नाहमेवेति यः पश्यति स पश्यति ॥ (V. 22. 31.

मयि सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे मणिगणा इव ।
चि[illegible]ं तु नात्मैवेति यः पश्यति स पश्यति ॥ IV. 22. 31.

तस्मिन्पदे नित्यतते सर्वे सर्वभाविते ।
शिवे सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे मणिगणा यथा ॥ IV. 61.17.

(गो

तस्मिन्पदे नित्यतते सर्वगे सर्वभाविते ।
शिवे सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे मणिगणा यथा ॥ IV 61.17.

तृष्णयेमे जनाः सर्वे सूत्रयन्त्रपतत्रिवत् ।
भ्राम्यन्ते प्रविशीर्यन्ते संछिद्यन्ते च सर्वशः ॥ V.15.15

कल्पान्तः (प्रलयः)

(१६३)

ममानन्तान्यतीतानि जन्मान्यविदितान्यपि ।

दशाफलान्यनन्तानि कल्पान्तकलितादिव ॥ IV. 14. 38.

पमानन्तान्यतोतानि जन्मान्यविदितान्यपि ।
दशाफलान्यनन्तानि कल्पान्तकल्लितादिव ॥ (V.14.32.

कंचित्कालं समासाद्य स्वात्मोदयकरं शुभम् ।
चक्रुर्दुन्दुभिनिर्घोषं प्रलयाभ्ररवोपमम्॥ IV . 28 . 4

जज्वाल कुपित: क्वैति कल्पान्ताग्निरिव ज्वलन् ।
शम्बर: शमितानोकौ दामव्यालकटान्प्रति ॥ IV 30.2

किं करोमि क्व गच्छामि किं गृह्णामि त्यजामि किम् ।
आत्मना पूरितं विश्वं महाकल्पाम्बुना यथा ।। (V. 5-8.5.

अविष्णुनापि तैनेह हिरण्याक्षादयो सुराः ।
पातिताः कल्पवातेन मेरुकल्पद्रुमा इव ।। V. 23,17.

वदनोदरनिष्क्रान्तवातोत्पारितपर्वतम् ।

त्रिजगद्दहनोद्युक्तकोपकल्पाग्निगर्वितम् ॥ V. 30. 16.

अथ विदुतदैत्येन्द्र दग्धान्तः पुरमन्दिरम् । ए 30 23.

बभूव पातालतलं कल्पदुग्णाजगत्समम् ॥

महता तेन शब्देन वैष्णवप्राणजन्मना ।
तुल्यकालपरिहृष्टव्यक्तस्पाप्राणविरंहसा ।। V. 39. 8.

एवंविधां हृदि मनाक्कलयामि याव-

यावत्पपात सहसा नभसो विवस्वान् ।

कल्पान्तवातपरिवृत्तपितामहाण्ड-

पृष्ठावपातघनघोषजुषा जवेन ॥ V) (ii) 133 : 6.

निर्घातशब्द उदभूदमितो भयाय
भीमाय भूधरदरीदृढदारणोत्थः ।
उत्पातभीमजवजालयुगान्तवात-
संरब्धकल्पघनघोषवितीर्णतर्जः ॥ VI (ii) 133.17.

पर्याय शब्द

(ख) निर्वाणमेव नगश्रीः नगश्रीरेव निर्वृतिः ।

नानयोः शब्दयोरर्थभेदः पर्याययोरिव ॥ IV. 31. 44.

यो हि विष्णुः स एवात्मा यो ह्यात्मासौ जनार्दनः ।
विष्ण्वात्मशब्दौ पर्यायौ यथा विटपिपादपौ ॥ V. 43.6.

यो हि विष्णुः स एवात्मा यो ह्यात्मासौ जनार्दनः ।
विष्ण्वात्मशब्दौ पर्यायौ यथा विटपिपादपौ ॥ V. 43.6.

यो हि विष्णु स एवात्मा यो ह्यात्मासौ जनार्दनः ।
विष्ण्वात्मशब्दौ पर्यायौ यथा विटपिपादपौ ॥ I. 43. 6.

पिपीलिका

(२६)

तस्य हेमजटा नाम किराताः संस्थिताः स्थले ।
पिपीलिका इवतरौ मूलकोशगता इव ॥ V. 58. 9.

तस्य हैमजटा नाम किराताः संस्थिताः स्थले । V. 58.

पिपीलिका वटतरोर्मूलकोशगता इव ॥

व्योमस्थकन्दुकभ्रान्तपिपीलिकवदाकुलम् ।
अंधापि संस्थिता राजन्न च खेदं व्रजन्ति वै ।। VI (ii) 131. 16

आकाशि

चन्द्राननावद्धताङ्गी श्वासोत्कम्पि-
पयोधरा ।
तारकाकारदशना स्थिता द्यौरिव
रूपिणी ॥

कदा प्रियां प्राणस

अवं तदास्येन सैमं स

प्रियः सुरापो ह्यप

तथेमे परमाकाशे ब्रह्माण्डत्रसरेणवः
यथा वायौ स्थिताः स्पन्द आमोदः-
शान्यमम्बरे ॥

III 44. 37.

त्र मया निशायां समुज्ज्वलत्कुण्डलमण्डनासौ ।
लभेन निद्रापहं सहस्र्णं इवाकाशोण्ड: ॥ १५६ ॥

वरमी [illegible] ।

सर्वगात्मस्वरूपायाः प्रतिभाया इति
ख्यातिः ।
यथा राजात्मनि व्योम्नि प्रतिभोदेति
सन्मयी ॥

III. 44. 48.

इत्यू चवार् पुष्पाशं

एकान्तशय्यामधिशय्

सुकोमलांगीं मृगलोच

दृष्टामपुष्पां निशि

कपोलपादारुणा व

चन्द्रोदये सा ऽजमुखी

अनंगरंगस्थल मन्तरं

तपो वा देवता वापि भूत्वा एवैव-
।चीदन्यथा ।

फलं ददात्यथ्य एवैरं नभः फल-
निपात वत ॥

III. 45. 19.

राजा स आर्

आयान्ति राज

भूत्वा गवाक्ष

स च क्षणादे

दुःखाकरं वृत्त

अपि । त्वयाक

वायुं जवेन सहसा असहद्भिर्गात्रिक्रमैः

प्रोत्पलद्भिरिव पक्षार्धमपिपद्भिरिवाम्बरम्

III.46.8.

कुसुमैरङ्गरागैर्ज्वलनोद्दीनात ।

व्व हेमोदधावसाधारणरूपशोभाम् ॥ ११० ॥

समाना वपुः श्रियोन्मादकरीयमस्ति ।

तैस्तैर्यकोपति विप्रभूतः कुमारः ॥ १११ ॥

रकस्य भार्येयमात्मैकपतिव्रतास्ते ।

सुखेन पुण्यं समयं नयन्ती ॥ ११२ ॥

दिष्टः स्वयं कुमारकीर्तिमत्प्रदिष्टः ।

प्रमुष्टराक्षसानीकमभवद्भुवनत्रयम् ।
शारदीव गताम्भोदं व्योम निर्मलमाबभौ ॥

III. 48. 55.

नद्दारकौ सावधिपा

परस्परप्रीतिसमन्विता

जातौ यदा षोडशव

शिल्पानि शास्त्राणि

शिक्षामुपादाय ततो

लब्धाधिकारौ विधि

।विदूरथोऽर्थ तत्याज पार्वतात्त्वं महासावित।
०योगापि धनतोयेन समादाय मेवोधतम् ।।

III 49.4.

illages of persons who might proov
ction or a poisitive nuisance to the
y.

rows there is demand for more and
sities of life. More food can be
nd is brought under plough or if the
ted intensively. As in ancient times
le in abundance, it was thought

इति संचिन्त्य सानन्दमुद्दाममकरध्वजेन
पुप्लुवे पेलवाकारा पाक्षिणीव नभस्तले ॥

III. 53. 2.

आकाश इव निःशून्ये शून्यात्मेव विबोधवान् ।
देशकालक्रियादैर्घ्यभासुरोऽपि न किंचन ॥

III. 55. 34.

इत्याजवं जवीभाव भोगोदृ[illegible]रम् ।
भूयो भूयोऽनुभवति व्योम्नेव व्योमरूपवान् ॥

III 55.43

was that there was pro
goes to the credit of c
politicians that the qu
agriculture and set it
been occasional failur
never suffer from the
authentic evidence to
scarcity people had m

ततस्त्यक्तो नभोमार्गे यन्त्रोपल इव च्युतः।
अद्य जीवकलालीलां लप्स्येऽहमिति नं नभः॥

III. 56. 15.

roma.M.W.). A silk garment.

ps also) cotton, Silaratua in his

on the poem means it 'Dhanta Vastram'

hed clothes.

knife or a dagger. M.W.Lonly.

d, ripened. M.W.Lonly.

~~epali, Ankopali or in Ankepalaka).~~

racing. M.W.Lonly. ~~The word 'Pali~~

~~abi is perhaps a direct descendant~~

यथा त्वतारका मार्गे व्योम्नः स्फुरति नीलिमा ।
शून्यस्याप्यस्य जीवस्य तथाहंभाव भावना ॥

III. 64. 13.

नान्

समानि प्रपा

समाने यो

सम्यंचो ऽग्नि

रा नाभि

सध्रीचीनान्

एकश्नुष्टि

देवा इवा

सायंप्रातः

जीवो ऽहं कृतिमादत्ते संकल्पकलयेऽद्ध्या ।
त्वचैतया घनतया नीलिमानमिवाम्बरम् ॥

III 64.14.

ा व्युत्पन्न उच् धातु से है जिसका ...
ा है । इसी उच धातु से औचित्य शब्द बना है
पर सदा सब को समान रूप से प्यारा होता
इस कहावत का मर्म यही है ।
को 'औचित्य' कहते हैं, और जिस प्रकार
औचित्य पर निर्भर है उसी प्रकार निभृत जीव
ाली कवि रचना का सौंदर्य की औचित्य पर
ा व्यापक मर्म का निदर्शन अथर्ववेद ॥ ३०

तन्मात्रपञ्चकाकारं चित्तं तेजःकणो भवेत् ।
अजात जगति व्योम्नि तारका पेलवा यथा ॥

III. 64. 18.

(१

इस समाधि में जीवन के

होकर अखण्ड रस के उस

स्कन्धपीठोपविष्टानां [illegible] ।

कलापैः शोभितं व्योम सेन्द्रचापैरिवाम्बुदैः ॥ IV 49.7.

इस समाधि में जीवन के

होकर अखण्ड रस के उस

उत्पन्न करती

स्कन्धपीठोपविष्टानां लब्धपाणैः कलापिनाम् ।

कलापैः शोभितं व्योम सेन्द्रचापैरिवाम्बुदैः ॥ IV 49.7.

दधानं कलिकाजालं स्थगितं पुष्पधूलिभिः ।
कच्छेष्वर्ककरच्छन्नताराजालमिवाम्बरम् ॥ IV. 49. 16.

यस्य वीर्यं सुवीर्यस्य न शस्त्रैर्न च पावकैः ।

केनचिद्भुवने कान्तमाकाशमिव मुष्टिना ।। IV. 52. 9.

नूनमुत्सर्जिताभ्रेण शरद्व्योम्ना समो भवान् ।

भव भावनया मुक्तो युक्त उत्तमसंविदा ॥ IV. 62. 5.

सुगन्धिताशेषवनं पुष्पमेघो कृताम्बरम् ।
धूलीकदम्बशबलफलौघवलितं तले ॥ (IV. 55. 2–8.)

वनदेवीं विशालाक्षीं मालोकुसुमाम्बराम् ।
कामिनीं कान्तवदनां मदघूर्णितलोचनाम् ।। (V. 5 T. 8.

शरतारकिताकाशा [illegible] पुनरपि ।
कथयत्येवमाह्लादि वसिष्ठे पावनं वचः ॥ V 1 . 2

शरतारंकिताकाशस्तिमितायां सुसंसदि ।
कथयत्येवमाह्लादि वसिष्ठे पावनं वचः ॥ VI 1.2

प्रशान्तिनिक्षेपणाया परिपूर्णया

मनन्दोऽन्दशोज्झितयैतया ।

वनिरराजत निर्मलसत्वया

विघनपङ्कतयैव शरन्नभः ॥ V. 27. 35.

प्रशमितैषणया परिपूर्णया

मननदोषदशोज्झितयैतया ।

बलिरराजत निर्मलसत्त्वया

विघनपङ्कतयेव शरन्नभः ॥ V. 27. 35.

उत्फुल्लकमलं प्राप सरस्तत्र स विप्रराट् ।

चन्द्रः प्रसन्नविमलं तारासारमिवाम्बरम् ॥ V. 44. 7.

उत्फुल्लकमलं प्राप सरस्तत्र स विप्रराट् ।
चन्द्रः प्रसन्नविमलं तारासारमिवाम्बरम् ॥ V. 44.7.

विपर्यस्तेक्षणां प्रातर्मग्नतारमिवाम्बरम् । द्र. ४४·२४.

पावगृहमिव ग्रामं सर्वतः पांसुधूसरम् ॥

विपर्यस्तेक्षणं प्रातर्मग्नतारमिवाम्बरम् ।

धावगृहमिव ग्रामं सर्वतः पांसुधूसरम् ॥ V. 44. 24.

एकदा प्राप कीराणां मण्डले श्रीमतीं पुरीम् ।
खेचरी विहर शून्ये सद्विमानमिवाम्बरे ॥

IV. 45. 25.

यदृच्छयैकदाथासीद्वासिष्ठत्यक्तभूषणा ।

अतमस्तारकैन्द्वर्कतेजो म्भोदमिवाम्बरम् ।। II. 46. 5.

स दृष्ट्वा स्थगिताकाशं बलैरुदधिधीरैः ।
प्राक्तनों राजतां स्मृत्वा समुवाचातिविस्मयः ।। V. 48. 23.

स तत्प्रस्तारयामास पृष्ठे चारु मृगाजिनम् ।
नीलरत्नतटे मेरुस्ताराऽऽसारमिवाम्बरम् ।। पा. 52. मे.

अहंकारप्रभस्यास्य जातस्याकाशवर्णवत् ।

अपुनः स्मरणं मन्ये नूनं विस्मरणं वरम् ॥ V. 53. 25.

अहंकारभ्रमस्यास्य जातस्याकाशवर्णवत् । V.53.25.
अपुनः स्मरणं मन्ये नूनं विस्मरणं वरम् ॥

40

शरन्नभोवदासाद्य निर्मलामतिसौम्यताम् ।
जहार परिपूर्णाभिर्कीर्तिर्निर्वर्तिस्यावलां श्रियम् ॥ V 54. 41.

स्फुटो विस्तीर्णगम्भीरः शरत्खमिव राजसे ।

सर्वत्र लक्ष्यसे स्वस्थः सर्वत्र परितुष्यसि ॥ V. 63. 4.

स्वच्छं गगनवत्पूर्णं नष्टाहंकारवारिदं ।

स्फुटो विस्तीर्णगम्भीरः शरत्खमिव राजसे । I. 63. H.

सर्वत्र लक्ष्यसे स्वस्थः सर्वत्र परितुष्यसि ॥

परया प्रज्ञया धीरविचारगततां स्थया।

गलत्यनमहंकारकाननेधे हृदम्बरे ॥ V. 64. 3.

अकुर्वन्नपि कुर्वाणो जीवः स्वात्मरतिः क्रिया । V. 69. 10.

क्रियाफलैर्न संबन्धमायाति खमिवाम्बुदैः ॥

अत ऊर्ध्वमदेहानां मुक्तानां वचसां तथा ।

विषयो न महाबाहो पुरुषाणामिवाम्बरम् ॥ V. 71. 2.

ईप्सितानीप्सितं त्यक्त्वा शीतलालोकशोभया । V. 71. 10.

अन्धकारात्तथाम्भोदान्मुक्तं खमिव शोभते ॥

प्राप विन्ध्यवनं प्रावृण्मत्ताभ्राम्बरभासुरम् ।

उद्दधार धराकोशान्नखनिकृष्टभूतलः ॥

IV. 85.22

व्योम्नैव। ज्ञातव्यानां महतां व्योमपरिमाणम्।

n meter gender only.

ṅapa Janmani Janirutpatti-rudbhavah".
is also used in Masea gender (M.W. masculine
lexicons only).

W.notes it in lexicons only.

g drug. M.W.notes it a Vedic word,
vansa Purana also.

g lived. (found in Bham vilasa II,76
Carita VIII.4 respectively) Med.

सुधाकरसुधाधौतं नीलनीरदपल्लवम् ।
तारकाबिन्दुशबलं पश्य चाम्बरमम्बरे ॥

VI (i) 18-8.

अन्याः पानं पपुः पुष्टयोर्चितांङ्गाः स्तुरम् ।
लीलाधुरं धुरारावरणदाकाशकाटे २ ॥

VI (i) 18: 35

सर्वगोऽपि यथाकाशः संबन्धो नेह केनचित्।
सर्वगोऽपि तथैवात्मा नाहंकारेण संगतः॥

VI (i) 29-58.

existence. But if it be

substrata in which existe

expressions as future exi

(satta) would not be pres

he will have cows are inc

the possessive suffix is

The Bhasyakara give

explains the use of the

वृक्षोत्पत्तौ यथा हेतुरकर्तापि किलाम्बरम् ।
आत्मसंस्थस्तथैवात्मा चित्तचेष्टासु कारणम् ॥

ए (i) 29-60.

adjuncts to events.
infinite, undivided
abstracted from it,
diversification. It
can only infer its
the perceived tempo
fore, that the Vai
verdict

primafacie

चित्ताद्यसत्तया देहो मूकास्तिष्ठति
कुड्यवत् । तत्सत्तया हि
स्फुरति नभः सम्प्रेरिताभ्रवत् ॥
6.(1).32.5.

और आस्ट्रिक प्रभाव स्पष्ट

जातियां और सा

उसकी अनेक शाखाएं उपशा

बार परस्पर मिल जाती है

रहस्य है । भारत भूमि में

~~हुआ था ।~~ प्रारम्भ हो ग

भारतीयता प्रदान की

पद्कता कल्पिता व्योम्नो या पुत्रकपताकिनो ।
सा यथा शान्ततामात्रं सर्वेदं तथा जगत् ।। V.(ii) 38.21.

उद्गतो भानुरानन्दस्तु -
स्वच्छोत्स्वच्छरासु दिक्षु।
व्योम्ना विगापदोऽपि
पातितो द्योततेऽखिले ॥

6.(i).39.52

asement of the usual symbolic

t. At night the water is let

lected from under the spout

re dawn, rice is cocked in the

on of honey, palm-sugar and

ready it is distrutbe--

small portions to the bystandrs

break all go down to bathe

ताराबिन्दुयुतं देहबिन्दुभिः स्व विडम्बयन् ।
दृष्टिपातोत्पलासारैः सुन्दरीः परितर्जयन् ॥ VI (ii)/29. 49.

एते कदम्बकुलकुन्दसुगन्धवाता

लिम्पन्ति मांसलतया मकरन्दवृष्टेः ।

घ्राणं वनेः परिमलैरलिजाललोला

व्यालोड [illegible] ॥ VI (ii) 115-52

स पश्यत्स्वेव सभ्येषु मृगो थ नरतामगाव ।
ज्वालोदरे नभस्[illegible] रूपान्तरं यथा ॥ VI (ii) 130.15.

स पश्यत्स्वेव सभ्येषु मृगो थ नरतामगाद् ।
ज्वालोदरे नभस्यभ्रलवो रूपान्तरं यथा ॥ VI (ii) 130 · 15.

अथ दाणेन पठिले तदशेषेण नियंयौ ।
वीच्यग्रस्फुटिताकारैर्दैवस्तारकिताम्बरम् ।। VI (ii) 140. 13.

तत एत [illegible] पूर्वः [illegible] ।

अवदातोऽवदातेन नभसेव तपात्यये ।। VI (ii) 150. 12.

दग्धा प्रभस्मसंपूर्णधूम्राभ्रासितकम्बलैः ।

आनीलाकाशदलपैरिव संकादिताम्बरः ॥ VI (ii) 15० 43.

कचनाल

किंत्वसद्भूत एवैष गुचिकित्स्यस्तदा भवेत् ।

अकृत्रिमं चेत्संसारमन्तमहुगारकार्ण्यवत् ।। IV. 54. 34.

मालिन्यं दुःखमप्येवं ज्वालाया इव कज्जलम् ।
आगमापायिनो नित्या मनःषष्ठेन्द्रियक्रियाः ॥ LV. 59.7

मालिन्यं दुःखमप्येवं ज्वालाया इव कज्जलम् ।
आगमापायिनो नित्या मनः षष्ठेन्द्रियक्रियाः ॥ V.59.7.

चतुर्धा भित्तिभेदेन वृद्धबालाङ्गनान्वितम् ।
जगाम शतधा वीच्यां शिलायामिव निर्झरः ।। VI (ii) 139. 34.

वहा 10°

अत्र तद्धात्वनिःश्वासरणांशप्रवृत्तवत् ।

गीतं पीतं शनैरुक्तं भाषिता शब्दभूषितः ॥ II·48·10.

यस्येदं जन्म पाश्चात्यं तमाश्रवेव महेश्वरी ।
विशान्ति विद्या विमला मुक्ता वेणुभिवोत्तमम् ॥ ए.6.8.

पत्राला घनसंघाता: सच्छायावृतभूभृत: ।
गुणानां महतां योग्यता वंशा वंशा इवोन्नता: ॥ VI (ii) 120-13

जात्यान्ध्या इव

संप्रवृत्ता वयं द्रष्टुमात्मानमपकल्मषम् ।
रसा जनानीतदृशो जात्यन्धा इव काञ्चनम् ॥ V.4.9

संप्रवृत्ता वयं द्रष्टुमात्मानमपकल्मषम् ।
रसा जनानीतदृशो जात्यन्धा इव का वनम् ।। V. 4. 9.

मूर्ति

25

वनस्थलीनां तनयैर्नयैर्मूर्तिमिवास्थितैः ।
शुभैः पत्रपुटैश्चन्तर्मृगैः सारतलान्तरम् ॥ IV 55.25

(७३) पुष्पमाला

प्राकृतो गुणवा जात इत्येषा भगवन्कथा ।
अकालपुष्पमालेव सुखायोद्वेजनाय च ।। V 32. 27.

संगति

जीजिता मूढचिन्तानां धृतिर्गीह प्राकृतेऽजने।
तिष्ठत्यात्मसजां को। हि संगतिं त्यक्तुमिच्छति

3.70.68.

विवेचन किया है ।

और ११ वां मंत्र वाणी के आत्म-

र से संकेत करता है :-

दन्त्यविचेतनानि राष्ट्री देवानां नि षसाद मन्द्रा ।

ऊर्जं दुदुहे पयांसि क्व स्विदस्याः परमं जगाम ॥

न्त देवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति ।

र्जं दुहाना धेनुर्वागस्मानुप सुष्टुतैतु ॥

महता संगमेनार्तिः कस्य नाम न [illegible] । V. 58.26.

संदेहं तु परामार्तिमाहुरार्तिविदो जनाः ॥

तव'वचनमवेक्षणं च पुण्यं

परमपदप्रतिमो हि साधुसङ्गः ॥ II. 61.48.

शठेन भवता दीर्घकालं देहगृहं मम ।

उपरुद्धमभूत्सर्वं साधुसंसर्गवर्जितम् ॥

V . 80.23

सुरा

UTKIRNA-- Engraved...

of an insc. on c

UTTARA-KURU-- The countr

beyond the most

किंचिगवक्षेदालोके स्वामिनाऽन्यातिशायिनि ।

यथा रघुरायाऽसामर्थ्यं तथा । चित्रस्य संस्तुतौ ।

3.66.

n a finefrenzy solling,
heaven to earth: from
th to heaven.
tion bodies from
unknown the poet

हारिद्र, द्रुमनोरेन तरुणी
देन सा तदा।
रतेनाकाजिता वाल्ली
रस्तेन अधुना प्रथा॥
गा ४१.२०.

er Williams means it a
-path and traces its

liams notes it in lexi

ams notes in lexicons

दृश्यतन्मयता येषा स्वभावस्थानुभूयते ।
संसारमन्दिरा सैयमविद्येत्युच्यते बुधैः ।। IV. 21. 39.

Williams notes it in lexicons

lliams notes in lexicons only.

भुक्तं पीतं पुरा तेन येषु खर्परकेषु वै ।

तैरस्यन्दाभ्रसलिलैः पानपूर्णैरिवावृतम् ।। V. 47. 48.

Williams notes it in lexicons

...liams notes in lexicons only.

तत्रोपन्नादयो भावा अन्तोन्ता: स्वात्मनि स्थिता: ।
सुराफेनवदुत्स्पन्दा नोन्तास्तु पुरुषादय: ।। V. 71.57.

illiams notes it in lexicons

... notes in lexicons only.

तत्रोपलादयो भावा अलोलाः स्वात्मनि स्थिताः ।

सुराफेनवदुत्स्पन्दा लोलास्तु पुरुषादयः ।। VI. 71.51.

illiams notes it in lexicons

तद्वशादियमायाता महती मेदुरोदरा ।
माया मदमहाशक्तिः सुरास्वादनवादिव ॥

V. 74. 2.

रत्नौ | न तेजसा वह्निवर्चसा ।
मघवा | सेनेव रञ्जयत्ककुभां गणम् ॥

VII (i) 14-15.

रत्नगैरिककान्तेन तेजसा वह्निवर्चसा ।
मघवारक्तसेनेव रञ्जयत्ककुभां गणम् ॥

tion) in a substratum which is in

sed as sva samyukta-samyukta samavaya,

प्पृत

सिद्धानध्यासितौ तुङ्गशिलाशकलौ वेष्टरान् ।
घृताकारान्निर्वोत्साहान्हेलादृष्टजगत्त्रयान् ॥ IV. 14. 4.

sed as sva samyukta-samyukta samavaya,

tion) in ... [illegible]

दीपहस्तो यथाभ्येति तमोऽपदिदृक्षया।
तथा विलीयते सर्वं तमस्तापै धृतं यथा।।

VI (i) 10 - [illegible]. 34.

must also be conceived as having full
ll discrete things, because all discre
ging. Akasa might have been this Pow
ch with all discrete things, but it

पाषाण

हा कष्टमतिकष्टासु लोकलोलदशास्वयम् ।

पाषाणोऽपि पाषाणाद्वज्रसारोऽस्मि यादहम् ॥ V.9.5

(1) मध्याह्न (2) संध्या

ऐरावते द्रोणारवे पलायनपरायणौ ।

प्रवृद्धे दानवानीके मध्याह्न इव भास्करे ।। IV.27.

लोलमौलिमणिप्रान्तपाटलाम्बरकोटरा ।
संध्येवाकुल्कनोला व्जा कार्यसंहारकारिणी ॥ V. 1.2

शिलामयी कन्या

यथा शिलामयी कन्या चोदितापि न नृत्यति ।
तथेयं कलना देहे न किंचिदवबुध्यते ।। V. 13.65.

दम्पती ।

चिरसंगमसंबद्धाविव चक्राह्वदम्पती ।
घनागमनसस्नेहौ मयूरजलदाविव ॥ IV. 16. 20

चिरसंगमसंबद्धाविव चक्राह्वदम्पती ।
घनागमनसस्नेहौ मयूरजलदाविव ।। १५ 16. 20.

ना युक्तौ पुत्रयुक्तौ तु सुरकाविव दंपतौ । V.65.25.

एकं द्वित्वमिवापन्नं समभासीत्तयोर्मनः ।।

नाऽयुक्तौ पुत्रयुक्तौ तु सुरकाविव दंपती ।
एकं द्वित्वमिवापन्नं समभाशोत्तयोर्मनः ॥ V.65.25

मत पुरुष

मदावलेपनिद्रालून्मदान्मूर्तानिव स्थितान् ।

पुष्पकेसररक्तांगपक्षनारुणावाजयोन् ॥ IV. 14. 6.

मदावलेपनिद्रालून्मदान्मूर्तानिव स्थितान् ।
पुष्पकेसररक्तांगपवनारुणावालघोन् ॥ IV. 14. 6.

(८)

पुष्पभारपिनद्धागान्वृक्षान्पवनकम्पितान् ।
दोलाबानिव मधुप्राप्तौ घूर्णान्मधुकरैदापरान् ॥ IV. 14.12

विस्मृतात्मस्वभावो भूदनिश स्तवमङ्गलैः ।

आनन्दपूर्णया वृत्या भृशं क्षीव इवासवैः ॥

I. 46.

विस्मृतात्मस्वभावो भूदनिशं स्तवपद्गतैः
आनन्दपूर्णया वृत्त्या भृशं क्षीव इवासवैः ॥

IV. 46.3.

यो कटंजेति सहसा ...

इह राजा भवन्तं वा कश्चिद्देयं क्रियाविदम् ॥ V. 46. 11.

एक कण्ठं पातयति रागवानिव कोकिलम् ॥

पो कटंजेति सहसा वब[illegible] ।

इह राजा भवन्तं वा कच्चिद्देयक्रियाविदम् ।।

एकफण्ठं भानयति रागवानिव कोकिलम् ।। I. 46. 11, 12.

बोधमाप शनैः शान्तः स्वयमेवाम्बुधाविव । V. 47. 3.
दीवतायां प्रशान्तायां यथा परिणताशयः ॥

तथा हि बहवः स्वप्नमेकं पश्यन्ति मानवाः । V. ५१. ११.

स्वापप्रपदमैरेयमदमन्थरचितवत् ॥

तथा हि बहवः स्वप्नमेकं पश्यन्ति मानवाः ।
स्वापभ्रमदमैरेयमदमन्थरचितवत् ॥ V. 49. 11.

सा च त्वया कृता [illegible] दिवा तु सुखोदये ।

यथा वियोगयामिन्यौ मतयो हन्ति रागिणाम् ॥ V. 53. AH.

व्योमसंविदि न[illegible]यां सूक्ष्मं [illegible]भवन्मनः । V. 54. 51.
निद्रायां तु विलीनायां मैरेयमदवानिव ॥

व्योमसंविदि नष्टायां मूढ तस्याभवन्मनः ।
निद्रायां तु विलीनायां मैरेयमदवानिव ॥ V. 54. 51

कैवल्यमिव संप्राप्तः परिपूर्णमना इव ।
घूर्णमान इवानन्दो तिष्ठत्यधिगतात्मदृक् ॥ V. 77. 4.

घूर्णान्दोवि इवानन्दो मन्दीभूतपुनर्भवः ।
अनुपादेयबुद्ध्या तु न स्मरत्यकृतं कृतम् ।। V. 77. 25.

घूर्णन्तीव इव आनन्दी मन्दीभूत पुनर्भवः ।
अनुपादेयबुद्ध्या तु [illegible] [illegible] कृतम् ॥ ए.११.२४

त्यजदेवानुगृह्णाति वृत्तो ... ।
यस्मान्निवार्यते तस्मिन्प्रोन्मत्त इव धावति ।। V. 82. 14.

त्यजदेवानुगृह्णाति वृत्तीरिन्द्रियबाधिता: ।

यस्मान्निवार्यते तस्मिन्प्रोन्मत्त इव धावति ।। V 83 14.

त्वादृशस्य तु दृष्टयैव दुर्व्वाता जायते मुधा ।

आलोक्य राजमहिषीं यूनो मदपयों तथा ॥ II. 82. 68.

पट

प्रतिमासेरत्नपदं

प्राकृतीं ललितां तेमुकुमारी

[illegible]

पृष्ठ मूर्ति पड़ता भी था॥

III. १२. ३०.

es of cities of towns mentioned

mes of trees and herbs, fores

gava sastras.

न जायते न म्रियते कुम्भे कुम्भनभो यथा ।
भूषिते दूषिते वापि देहे तद्वदिहात्मवान् ॥ IV. 22. 20.

मनोनिष्ठतया विश्वमिदं परिणतिं गतम् ।
घटत्वेनैव मृत्पिण्डो धूमो मुब्दतयैव च ॥ V 24.14.

रुरोध गुदसंकोचान्नवद्वारानिलानथ ।
मुखसंस्थगित: कुम्भो रन्ध्रकोशान्निवेतरान् ।।

II. 54. 37.

रुरोध गुदसंकोचान्नवद्वारानिलानथ ।
मुखसंस्थगतः कुम्भो रन्ध्रकोशानिवेतरान् ।। V. 54. 37 38.

(१४३)

चित्तत्वमथ संत्यज्य चित्तं चित्तत्वतां गतम् ।
अन्यदेव बभूवाशु पङ्कः कुम्भस्थितो यथा ॥ V.54.56.

मांस

स्पृष्टव्या ना न भव्येन सश्वमांसेव पुष्कसी ।
तया सुदूरोज्झितया दृष्टों पटलेलखया ॥ [illegible]. 5-6.47.

असत्तदनभिव्यक्तं पदार्थानां प्रकाश्यते ।

त्वया तत्त्वं यथा [illegible] मांसलं स्वादवेदनम् ॥ V. 36.60

असत्वदनभिव्यक्तं पदार्थानां प्रकाश्यते ।

त्वया तत्वं यथा [illegible] ॥ V. 36.60.

चिर प्रव्रजित

विलासिनीषु संशान्तमदमोहबलासु च ।
शममन्तः प्रयान्तीषु चिरप्रव्रजितास्विव ।। ५

विलासिनीषु संशान्तमदमोहबलासु च ।
शममन्तः प्रयान्तीषु चिरप्रव्रजितास्विव ॥ V. 1. 4.

कार्य

ब्रह्महत्याश्वमेधाभ्याममसंसक्तो न लिप्यते ।
दूरस्थकान्तासंजातमनाः कार्यैरिवाग्रगैः ॥ V. 67. 41.

(४)

(वनिताकल्प

विद्यमानापि वस्तुश्रोनं स्थिता त्वयि न स्थिते ।
वनितारूपलावण्यसत्तेव गतचन्द्रुष: ॥ D. 36. 61.

त्विद्यमानापि वस्तुओर्नं स्थिता त्वयि न स्थिते ।
वनिताक्षपनावण्यसतेव गतवद्गुणः ॥ V. 36. 61.

प्रभात (ज्योतिः)

(१२४)

भवतोर्दर्शनेनाहमद्य निर्वृतिमागतः ।

सममागतयोर्लोके शीतलोष्णारुचोरिव ॥ IV. 14. 30.

निरिच्छे संस्थिते रत्ने यथालोकः प्रवर्तते ।
सत्तामात्रेण देवे तु तथैवायं जगद्गणः ॥ IV. 56-30

तेषामपि मता नार्यो भावाभावविभूषिताः ।
ज्वालानरकवह्नीनां यास्ताः कनकरोचिषः ॥ V.18.14.

हृतद्वारकपाटासु दैत्यान्तः पुरमि[illegible]।
प्रभा मरकतस्येव जाता नवयवाङ्कुराः ॥ V. 31. 10.

इछे मे तैजसौ सृष्टि मपाग्रस्था: सुरासुरा: ।

न शक्नुवन्ति संरोद्धुं वदुमैन्दा: प्रभा इव ।। V. 31. 63.

इदं मे तैजसों सृष्टिं मामागस्था: सुरासुरा: ।

न शक्नुवन्ति संरोद्धुं चन्द्रमेन्दाः प्रभा इव ॥ V. 31.63.

:)

श्रीमवान्.

(९६२)

तमासाद्य तदाभासे पदे गलितमानसे ।
सुखं तिष्ठति शान्तात्मा तल्पे यः श्रमवानिव ।। IV. 59. 38.

संसारसरणावस्थां तथा विहर सुव्रत ।
न यथैव भ्रमभ्रान्तो वासनाभारवानिव ॥ V. 1859

तमासाद्य तदाभासे पदे गलितमानसे ।

सुखं तिष्ठति शान्तात्मा तल्पे यः श्रमवानिव ।। (V. 59, 34.

ग्राम

तत्र संवित्स्थितेनैव संनिवेशेन च पुनः । VI. 47. 41.

अपश्यमेकं कंचिद्गन्धर्व इव पत्तनम् ।।

तद्दुःखं परिघो दृष्ट्वा विषादमतुलं ययौ ।
तत्याजाश्वखिन्नं राज्यं दग्धं ग्राममिवाध्वगः ॥ V 61.12

तद्दुःखं परिघो दृष्ट्वा विषादमतुलं ययौ ।
तत्याजाश्वखिलं राज्यं दग्धं ग्राममिवाध्वगः ॥ V 61. 12

तद्दुःखं परिघो दृष्ट्वा विषादमतुलं ययौ । V. 61. 19.
तत्याजाश्वखिलं राज्यं दग्धं ग्राममिवाध्वगः ॥

तद्दुःखं परिघो दृष्ट्वा विषादमतुलं ययौ ।

तत्याजाश्वखिलं राज्यं दग्धं ग्रामिवाध्वगः ॥ V. 61. 19.

अॅ ५७१ शान्ति

यथा देहोपयुक्तं हि करोत्यारोग्यमौषधम् ।
तथेन्द्रियजयेऽप्यस्ते विवेकः फलितो भवेत् ॥ IV. 18.66.

इत्याकर्ण्य पुरा निशाकरकरस्पर्धालुगाच्छस्खलत्पुष्पापूर-

कृतावगुण्ठनपदस्यौकं तले तेन मे ।

पित्रा स्वर्गहृतस्य सागरतरोः संरोपितस्याजिरे

स्फाराराका[illegible]वसमं संमोहशान्त्यै वचः ।। V 22

इत्याकर्ण्य पुरा निशाकरकरस्पर्शोल्लसत्पुष्पापूर-
कृतावगुण्ठनपदस्यौकं तले तेन मे ।
पित्रा स्वर्गहृतस्य सागरतरोः संरोपितस्याजिरे
स्फाराकाररसायनासवसमं संमोहशान्त्यै वचः ॥ V 22.49.

बथापरिमिताकारकारणीकतयात्मनि ।

सर्वतः सुखमभ्येति रसायनमिवार्णवे ॥ V 25. 17.

भगवन्सर्वैधर्मज्ञ शुद्धैस्त्वद्वचनांशुभिः ।
निर्वृत्ताः स्म शशाङ्कस्य करैरोषध्यो यथा ।। V. 43. 1.

कलाकलापसंपूर्णे तस्मिंश्चन्द्रमण्डले ।
पुण्यराशिविवापूर्णे रसायनमहार्णवे ।। V. 54. 20.

विकिरति परितो रसायनाना-

मिव निकरं मधुरं महानुभाव । II. 61. 48.

आत्मलाभं विना साधो विना ज्ञानमहौषधम् ।
उदेति पुनरेवेयं दुःसंसृतिविषूचिका ॥ VI. 66. 13.

अन्त: संसङ्गमङ्गानामङ्गारं विद्धि राघव ।
अनन्त: सङ्गमङ्गानां विद्धि राम रसायनम् ॥

ड्गेनान्तरस्थेन दह्यते प्रकृतिः स्वयम् ।
कनोत्थैनरकाइदनी पावकेन यथौषधिः ॥ I. 68.51. 3.

परव्यसनिनी नारी व्यग्रापि गृहकर्मणि ।

तदेवास्वादयत्यन्तः परसङ्गरसायनम् ॥ IV. 74. 83.

न मम्लौ दुःखशमे केन ग्रीष्मेणेव वनस्थली
जहर्ष च न भोगौघैरवरुपायैरिवौषधीः।

VI (i) 12-16.

mutual relation between things which

moving or changing or why there

which there is in the universe which

रागद्वेषकषायाकारं संसारव्याधिभेषजम् ।
अहंभावोपशान्तौ तु राजन् ज्ञानमवाप्यते ।। Vi(i) 74. 31.

पर्शुकापंजरप्लीहयकृद्गर्भादिडिम्बकैः ।
संकटं जीवसदनं भाण्डोपस्करणैरिव ।। VI (ii) 137.14

उद्नीतालापमसृणान्सुधाश्वौतान्सुचित्रितान् ।
अद्रीन्श्वेतमयान्वापि नवनीतमयाश्च वा ॥ VI (ii) 145.68.

मृगतृष्णा

प्रकटाकारमप्यन्तर्निरहंकारचेतसम् ।

नाप्नुवन्ति विकल्पास्तं मृगतृष्णार्मिवर्णकाः ॥ IV. 22. 17.

विवेक उदिते शोते मिथ्या प्रमफलिदता ।
दनीयते वासना साग्रे मृगतृष्णा मराविव ॥ IV . 22 . 21

विवेक उदिते शोते मिथ्या प्रपञ्चदिता ।
दृश्यते वासना साग्रे मृगतृष्णा मराविव ॥ IV. 22. 21

आत्मविदां हि तन्मनः परमुपशममागतं मृगतृष्णा-
जलमिव वर्धन्ति जलदे हिमकणा इव चण्डातपे विलीनं
तुर्यदशामुपागतं स्थितम् ।। IV. 38.9.

यथा तरङ्गा जलधौ मृगतृष्णा मरौ यथा ।
कुसुमानि यथा चूते तथा विश्वश्रियः परे ॥ IV. 47.15.

वौष्ण्येन्दौ शीतले भानौ मृगतृष्णाजले तथा ।
यथा न भावयस्यास्थामेवं भावय मा स्थितौ ॥ IV. 56.23.

स्फारब्रह्मामलाम्भोधिफेनाः सर्वे कुलाचलाः ।

चिदादित्यमहाभासमृगतृष्णाजलश्रियः ।। (IV. 57. 48)

विचारेण परिज्ञातवस्तुनो ऽस्य जनस्य धीः ।
सर्वार्थः करोत्याघोन्सौम्यात्म इव वालुकाः ॥ V 5.19.

विचारेण परिज्ञातवस्तुनो स्य जनस्य धो: ।
सर्वांनघ: करोत्याघोत्सोम्याम्म इव बालका: ॥ V. 5. 19.

यथातपे हते स्फारे मृगतृष्णातरङ्गिणी ।

कलना तद्वदेवेयं स्फुरत्यात्मनि सत्यलम् ॥ V. 13. 70

यथातपे दाते स्फारे मृगतृष्णातरङ्गिणी ।
कलना तद्वदेवेयं स्फुरत्यात्मनि सत्यलम् ॥ V. 13. 70.

असम्यग्ज्ञानसंभूता कल्पना मृगतृष्णिका ।
हृन्मरौ तव संशान्ता सम्यगालोकनान्मुने ॥ VI.13.99.

असम्यग्ज्ञानसंभूता कल्पना मृगतृष्णिका ।
हृन्यरौ नव संशान्ता सम्यगालोकनान्मुने ।। V.13.99.

असम्यग्ज्ञानसंभूता कल्पना मृगतृष्णिका ।
हृत्परी नव संशान्ता सम्यगालोकनान्मुने ।। V. 13. 99.

ईहितानीहिताकाराः कल्पनामृगतृष्णिकाः ।
सत्यावबोधमेघेन यस्य शान्ताः स जीवति ॥ V. 34. 110.

ईंहितानोंहिताकारा: कलनामृगतृष्णाकाः ।
सत्यावबोधमेधेन यस्य शान्ता: स जीवति ।। V. 34. 110.

संशान्तमोहनीहारां शान्ताशामृगतृष्णिकाम् ।

रजोरहितसर्वाशां शीतलोपशमद्रुमाम ॥ V. 35. 48.

अज्ञैतेषां मनोमत्तमृगं विषयतृष्णिकम् ।
असत्यैव हि सत्येव मृगतृष्णेव कर्षति ॥ V. 74.18.

अज्ञतैषा मनोमत्तमृगं विषायतुर्षूलम् ।
असत्यैव हि सत्येव मृगतृष्णेव कर्षति ।।   V. 74.18.

अविद्या संपरिज्ञाता न चैनं परिकर्षति ।
मृगतृष्णा परिज्ञाता तद्भुतं नावकर्षति ॥

V. 74.20.

अविद्या संपरिज्ञाता न चैनं परिकर्षति ।
मृगतृष्णा परिज्ञाता तृष्णुं नावकर्षति ॥ V. 74. 20.

रूपाणि पनसो यूय जडा एव किलाधमाः ।

जडे नत्पिकता व्यर्थं मृगतृष्णेव वल्गति ॥ V. ९२.१९.

रूपाणि मनसो यूयं जडा एव किलाघमाः ।
जडे तत्सिकता व्यर्थं मृगतृष्णेव वल्गति ॥

V. 82. 19.

यथा गन्धर्वनगरं यथा वारि मरुस्थले ।
यत्तु नो दृश्यते किंचित्तन्न किंचिदिव स्थितम् ॥ V: 61117.10

लाहमी

दृष्टिरेवमियं राम सर्गे स्मिन्न्व्यतिमागता ।
विरिरि चरूपान्व्यनस: पुष्पलदमोमैघोरिव ।। IV. 44. 48

आत्मावलोकनेनैषा विषयारतिरुत्तमा ।
हृदये स्थितिमायाति श्रीरिवाम्भोजकोटरे ॥ प. 24. 43.

चलच्छशिकलापूरचारुचामरधारिणी ।

इयं मे पार्श्वगा लक्ष्मीः क्षीरोदकुहरोत्थिता ।। V 31.45

कान्ताभिरवधूयन्ते बालव्यजनराजयः ।
इमास्ता वनवल्लीभिर्दोध्यमाना इवर्द्धयः ॥

प. ४४ २६.

(०६)

कच्छैरारागुडुडच्छकाच्छकम जरोपु जक जरैः ।
आस्यैरिव सताम्बूलैर्हसन्तं वनमालिकाः ॥ (V. 49.4

आदरोन्मुक्तकुसुमं सिद्धानां व्योमचारिणाम् ।
स्वागतानीव कुर्वाणां कोकिलालिकुलारवैः ॥ IV. 49. 28

लतापुष्पफलोल्लासि प्रान्तयं च महीरुहाम् ।
विहसन्तमिवाचक्राभिः पुष्पकुड्मलदीप्तिभिः ॥(V. 49.29)

परिदेकावनी रम्याः शनैर्दृश्यानुद्यानाः ।

निर्मलाकाशक्रवरा नोलनोलाम्बदालकाः ॥ (V. 50. 5.

कल्पवृक्षो थिसार्थिनां मित्राब्जानां दिवाकरः ।
माधवो बन्धुपुष्पाणां स्त्रीणां मकरकेतनः ।। V 8. 2.

यस्तदोड्डयनोत्कानां शरभाणां विजृम्भितैः ।
विस्फूर्जति गुहावक्त्रैः कल्पाभ्राणि हसन्निव ॥ V.19.7.

यस्तदोहृदयनोत्क्रान्तां शरमाणां विजृम्भितैः ।

विस्फूर्जति गुहावक्त्रैः कल्पाभ्राणि हसन्निव ।। V. 19.7.

देहरश्मिशतैर्दत्तदीप्तिभिः क्षीरसागरम् ।
दीपयन्निव सभामाह हसन्वाक्यमिदं गुरुः ॥ V 28.13

परस्परमनुगताभ्यामोष्ठाभ्यां दशनैः सितैः ।
सविरागमिवाम्बानैर्हसन्तं स्वात्मजीवितम् ॥ V. 44.30.

मन: शत्रु: शरीरस्य शरीरं मनसो रिपु: ।
एकाभावेन नश्येते आधाराधेयकार्यवत् ।। V 53.51.

गङ्गासोपानपदत्या येन पातान्नवासिनः ।
योजिता ब्रह्मणो लोके बान्धवा लोकबन्धुना ॥ V. i. 75 ॥

स॰ कार्यं :

तृणमात्रेण दीप्यन्ते संकल्पा वह्निशेषवत् ।
जगत्यप्रकटाकाराः प्रदीप्ताः क्षणभङ्गुराः ॥ V. 54. 31

तृणमात्रेण दीप्यन्ते संकल्पा वह्निशेषवत् ।
जगत्यप्रकटाकाराः प्रदीप्ताः क्षणभङ्गुराः ॥ IV. 54. 31.

प्रमदा जडसंस्थाना: संकल्पास्तडिदग्नय: ।
यदेवासन्मयं पुत्र तदेवाशु चिकित्सितम् ।। IV. 54. 32

भ्रमदा जडसंस्थाना: सकल्पास्तीदिदं नयः ।
यदेवासन्मयं पुत्र तदेवाशु चिकित्सितुम् ।। IV. 54. 32

प्रमदा जडसंस्थाना: संकल्पास्तडिदग्नय: ।
यदेवासन्मयं पुत्र तदेवाशु चिकित्सितुम् ।। VI. 54. 32.

यथा संकल्पकालेन भवत्यानन्दमन्थरः ।

वधूलोको व्यसनवान्दुः सवृन्दैर्न बाध्यते ।।

कोरटा

(१४)

शरीरजालनोहारघूसरा शून्यकोटरा ।
शान्तसंसारसुभगा त्रिलोकी विपुलातटी ॥ ४ 57.45

अनन्तः सत्स्वरूपस्त्वं स्वमिवातिततान्तरम् ।

प्रकाशो नित्यशुद्धस्त्वं ज्वालानामिव कोटरम् ।। V.18.43

कला कुलजगत्कार्यंकलनौला कुलसंकुला ।

क्रियासरिदपर्यन्ता वहत्याकुलकोटरा ॥

V. 66 30.

(७३४)

अल्पश्रुत शास्त्री इव

वात्ये दानवो व्याल: कलविङ्को भविष्यति ।
प्रथमात्पश्रुतशास्त्र इवार्थैरहितारव: ।। IV. 32.15

मुख श्री।

पुनरिन्दुश्वलत्स्वच्छमं जरीसुन्दरैः करैः ।
करोत्यमृतमाह्लादि दिग्वधूमुखमण्डनम् ।। IV. 47. 75.

चेतनोयोन्मुखो चेत्यं चिन्मनस्तामुपाययौ ।
चित्त्वं मुकुरसंक्रान्ता मुखश्रीरिव राघव ।। V. 39.15.

चेतनोऽयोन्मुखो चेत्यं चिन्मनस्तामुपाययौ ।
चित्त्वं मुकुरसंक्रान्ता मुखश्रीरिव राघव ॥ V. 39. 1

कार्य पद्धक

यथा तैमिरिकादीस्य सहजा एव दृष्टयः ।
केशोण्डुकादिवद्भान्ति तथेमास्तत्र दृष्टयः ॥ IV. 31. 34.

यथा तैमिरिकादास्य सहजा एव दृष्टयः ।

केशोण्ड्रकादिवद्भान्ति तथेमास्तत्र दृष्टयः ।। IV. 31. 39.

परमार्थं जगदिति रूपं वेत्ति स्वयं स्वकम् ।
यथा तैमिरिकं वक्तुः केशोण्डुकमिवेक्षते ॥ (V. 31.45.

परमार्थं जगदिति रूपं वेत्ति स्वयं स्वकम् ।
यथा तैमिरिकं चक्षुः केशोण्डुकमिवेक्षते ॥ CV. 31.45.

परमार्थो जगदिति रूपं वेत्ति स्वयं स्वकम् ।
यथा तैमिरिकं चक्षुः केशोण्ड्रकमवेक्षते ।। IV . 31. 45.

न तत्केशोण्डुकं किंचित्सा हि दृष्टिस्तथा स्थिता ।
नेदं दृश्यमिदं किंचिदित्थं चिद्व्योम संस्थितम् ॥ IV. 31. 46.

तिमिरैकान्तनेत्रस्य केशोण्डुकमिवाम्बरे ।
चिन्मात्रस्य महोगोलो यो भातः स तथा स्थितः ॥ VI (ii) 127. 6

पिधानमिव कस्योर्बीविरेशी कस्मिंश्चिदम्बरे ।
केशोण्ड्रकवदाभाते कस्मिंश्चिज्जागते भ्रमे ॥ VI (ii) (158.14.

सूत. (प्राजि)

अरण्यसदने तुल्ये स[illegible] ।

पवतामिह भूतानां भूतानां महतामिव ॥

V. 56.23.

अरण्यसदने तुल्ये समाहितमनोदृशाम् ।
भवतामिह भूतानां भूतानां महतामिव ॥ V. 56.23.

अरण्यसदने तुल्ये समाहितमनोदृशाम् ।
भवतामिह भूतानां भूतानां महतामिव ।। V. 56.23.

विनेशुर्जनतास्तत्र वह्वयः दुत्कामजीविता: ।
ज्वलिते विपिने वह्वौ यथा भूतपरम्परा: ।। V. 61. 11

विनेशुर्जनतास्तत्र वह्वयः ... ॥

ज्वलन्ते विपिने वह्वो यथा भूतपरम्पराः ॥ V. 61. 11.

नरक — १-१७।

ददर्श तस्य पर्यन्ते तत्रैव श्वपचालयम् ।

अधस्ताद्भुवनस्यैव पाताले नरकव्रजम् ॥

तत्र प्राप महीपालनगरं नगरीनिभम् । V. 48.16.

जगद्भ्रमणखिन्नात्मा स्वर्लोकमिव नारदः ॥

दाणां वर्षसहस्रं वा तत्र लब्ध्वा स्थितिं मनः । I. 54. 69

रतिमेति न भोगौघे दृष्टस्वर्गं इवावनौ ॥

(२)

सा कर्षितं जनं दुःखशुष्कमन्यत्संभवम् ।
ज्वलितां नरकाग्नीनां विद्धि तेन ज्वलन्ति ते ॥ V. 68. 45.

नरकेभ्यः समुत्तार्य स्वर्गं ह्यभियोजितः ।

कुकार्यदोत्रूढाय नरकस्कन्धवाहिने ॥

I. 86.५२.

सक्तचित्तं जनं दुःखशुष्कमिन्धनसंचयम् ।

ज्वलतां नरकाग्नीनां विद्धि तेन ज्वलन्ति ते ।। V. 68.45

रक्तकुर्दटरसश्लेष्मवसानिःस्रावपिच्छिलम् ।
घनान्धकारमुष्णं च संकटं नरकोपमम् ।। VI (ii) 137.17.

दाणां वर्षसहस्रं वा तत्र नेष्यामि निर्वृतं मनः । V. 54. 69.

रतिमेति न भोगौघे दृष्टस्वर्ग इवावनौ ॥

(3)

दिशाएं

वितानमिव दिक्कुदादीर्घ विटपबाहुभिः ।

आलोकयन्तं ककुभो विकासिकुसुमेक्षणैः ॥ IV.49.2

किंचितमः कडारासु किंचिदप्परुणासु च ।
नभोविरलतारासु दिक्षु संमार्जितास्विव ॥ D 3.2.

स्थिरविद्युल्लताजालभासुरद्विजमण्डलम् ।

दशदिक्कोटरोद्भ्रान्तज्वलज्वलनकुण्डलम् ॥ V. 30. 14.

अत्यन्तान्तर्हिताशेष समस्ताचलमण्डलम् ।

रक्तप्रभाम्रसंभारवस्त्रावृतदिगङ्गनम् ॥ VI (ii) 134.31.

उदभूत्पूरयन्नाशा दिनर्श्यन्तदुन्दुभि: ।
तुष्टाभिरिव निर्मुक्तो दिग्भिर्जयजयारव: ।। Vi(ii)160. 2

कृतान्त इति

 (१७०)

महामुसल धाराभिः पेतुरासार वृष्टयः।
कठठः टंकारकठिनाः कृतान्तस्येव
हृदयः॥

came from outside.

literature of the bi

was generally paid i

सद्भाव

असतामेव सद्भावमिव येषामुपेयुषाम् ।
न वयं निर्णयं विद्मो वन्ध्यापुत्रगिरामिव ॥ Vi (ii) 31.1

असतामेव सद्भावमिव येषामुपेयुषाम् ।
न वयं निर्णयं विद्मो वन्ध्यापुत्रगिरामिव ।। V.(ii) 31.12

स्वाना

परां पेलवतां याता दृश्यलक्ष्म्यः स्थिता अपि ।
स्वप्ना इव परिज्ञाता न स्वदन्ते विवेकिनः ॥ VI (ii) 51.32.

अगस्त्यैसद्मसंचारो ज्ञायते नापि दारुणः ।
यथाक्रपाश्वेसंसुप्तनरः स्वप्नाभ्रगर्जितम् ॥ V.(ii) 34.7.

पाश्वस्थस्वप्नमेघौघा यथा तव न काश्चन ।
सर्गप्रलयसंरम्भास्तथा खात्मान एव मे ॥ V. (ii) 38.20.

यं प्रत्युदेति सर्गोयं स एवैनं हि चेतति ।
संनिवेशं स्वमिव स्वप्नं पुमानिव ।। Vi (ni) 13.4.
पदार्थः संनिवेशं स्वमिव स्वप्नं पुमानिव

१८ नहा

मृते राजनि राजार्थं विहरन्[illegible]: ।

रत्नार्थं चिन्तामणिदिदृक्षया ।। V. 45. 29.

रत्नज्ञमिव

मृते राजनि राजार्थी विहरन्तमितस्ततः ।

रत्नज्ञमिव रत्नार्थी चिन्तामणिदिदृक्षया ॥ V. 45. 29.

चूल

अस्माकमिभगणाद्हेषु दानदाहविभूतयः ।
लसन्ति मरुखण्डेषु संशुष्केष्विव घूलयः ॥ V. 31.17.

अस्माकमिभगण्डेषु दानदाहविभूतय: ।

लसन्ति मरुखण्डेषु संशुष्केष्विव धूलय: ।।

वस्मा कमिभगण्डेषु दानदाहविभूतय: ।
लसन्ति मरु खण्डेषु संशुष्केष्विव धूलय: ॥ V 31.17.

वितानकवृत्ता इव

अशङ्कितोत्पतद्वारिपूरपातपटावृताः ।
उत्पातपातनिपतद्भितानकवृता इव ॥ VI (ii) 122 19.

घण्टाकुण्डम्

ऊँ कारमकरैचारस्वारमूर्ध्वगतध्वनिम् ।

सम्यगाहतनाद्गूलं घण्टाकुण्डमिवारवम् ॥ V. 54. 3.

ॐ कारमकारैस्तारैस्तारमूर्ध्वगतध्वनिम् ।
सम्यगाहतलाङ्गूलं घण्टाकुण्डमिवारवम् ।। I. 54. 3.

मानिक

नास्य संसेव्यमानस्य सर्वसंपद्विशालिनः ।
धमानामीश्वरस्येव स्मयो गर्वो यथा भवेत् ॥ V. 35. 13

प्रलाप

श्लो मु: सूत्कार डात्कारझंकारोत्कारको दिशाम्।

प्रलापा इव विध्वस्ताः पुर्ग्रा

पुर्ग्रामभुवनवीद्याम् ॥

III. 49. 7

several cases of excess

failure and famine. Ni

द्रवत्व

द्रवत्वमेव कीलाले शून्यत्वमिव चाम्बरे ।
स्पन्दस्त्वं मरुतो वेदं किमप्यात्ममयं परे ।। V. (ग) 52.4.

वातायन

दृक्दुद्राभिरुपानीतं दूरादूपमधु त्वया ।
पीयते स्वीकृतं शक्त्या नेत्रवातायनस्थया ॥ V. 36.48.

तारकाण

असृजन्जीवसङ्घान्ये संख्यायां ताराश्च
शनैः प्रकटतां जग्मुर्नीलाकाशादि
भूमयः ॥

41. 47. 12.

रेजुः कनकनाराचराजयो व्योम्नि
सत्वनाः ।
रसन्त्यः कल्पवातार्ताः पतन्त्य इव
तारकाः ॥

III . 48 . 7

विरेश्वर स्तोत्र समाप्तम्
नमस्ती नाम लगा है।
ता. 86.23.

Delhi.

lems notes it in le

तद्दैत्यसैन्यं न्यपतद्विद्रुतं खादितस्ततः ।
कल्पान्तपवनोद्भूतं ताराजालमिवाम्बितः ॥ IV.29.23

का० कुंक

 (१००)

विहरन्ति जगत्केचिन्निपतन्त्युत्पतन्ति च ।

कन्दुका इव हस्तेन मृत्युना विरतं हताः ॥ IV. 43. 25

आत्मानमान्दोलयति कालकन्दुकता गतम् ।
अजस्रं नित्यमादित्यो जगद्गृहनभोङ्गणे ॥ VI (ii) 125. 54.

एतच्छृङ्गं हरति पवनः किंस्विदित्युन्मुखीभि-
दृष्टोत्साहश्चकितचकितं मुग्धसिद्धाङ्गनाभिः ।
प्रालेयाद्रेः प्रतिततटवनं प्रोत्पतत्यभ्रमूर्ध्वं
वज्रस्तम्भो गगनधृतये तोलनायैव भूमेः ।। (vi) (ii)

अस्मनः स्तम्भ सदृशास्तालो तालविसालिनः ।
दृश्यमान महाकाय मुष्टिग्राह्या न किंचन ॥

III. 49. 14.

the cultivators have
t is why we find that i
by natural rainfall, d
ovide artificial irrig

स्तम्भ

पात्र

नैनासौ भ्रमयोगेषु सुखदुःखविलासिषु ।
न निमज्जति मग्नो पि तुम्बोपात्रमिवाम्भसि ॥ V. 49.36.

तेनासौ भमयोगेषु सुखदुःखविलासिषु ।
न निमज्जति मग्नो ऽपि तुम्बीपात्रमिवाम्भसि ॥ V. 49. 36.

ताँम्र (उपमान)

।। वि ततामुं ऽलोधितो ।। ६

परमार्थ (पू.) वर्जितम् ।

यतो ऽनुऽभि मऽऽनन्दः

।। कि देहो पलाविडडक्षे ।।।

गी. ९१. ५९

Moca-III.3.

IV.3.

राजा

समंगातापसोमिता तनु प्रत्यज्य भार्गव ।
प्रविशेमां तनुं साध्वी नगरीमिव पार्थिवः ।। IV. 16. 2.

समंगातोपनिमितां तनुं संत्यज्य भार्गव ।
प्रविशेमां तनुं साध्वो नगरीमिव पार्थिवः ।। IV. 16. 2.

उष्णीकरोति दहनं रसयत्यमृतं रसम् ।
इन्द्रियानुभवान्भुङ्क्ते भोगानिव महीपतिः ॥ V 35. 3

उष्णीकरोति दहनं रसयत्यमृतं रसम् ।

इन्द्रियानुभवान्भुङ्क्ते भोगानिव महीपतिः ॥ V. 35. 3.

अतिदुर्विधवद्गेहे कर्मरतः सदा ।
सम्राडिवात्मनि स्वस्थः संस्थितो भोगभुग्विभुः ॥ D. 35.9.

९९

अनिदुर्विघ्नवर्ह्निगेहे कर्मरत: सदा ।

सम्राडिवात्मनि स्वस्थ: संस्थितो भोगभुग्विभु: ॥ V. 35.9

तां महानन्दपदवीं चित्तादासाद्य देहिनः ।

दृश्यं न बहु मन्यन्ते राजानो दीनतामिव ॥ V. 54. 72

अन्त: शीतलतायां तु लब्धायां शीतलं जगत् ।
विज्वराणामिव नृणां मवत्याजोविंतस्थितेः ॥ IV. 56. 33

[illegible] मधु वनै वैखानसा गलोकि रघूद्वहः ।
विगताज्ञाननिद्रोऽन्तर्नृपतिः प्रहरौ रिवा ॥

VI (i) 4-[illegible]/10.

विभूतिभिः स्फुरन्त्युच्चैर्जनास्तुष्टा नृपा इव ।
आकाशगमनाद्याभिः क्रीडाभिः क्रीड्यते चिरम् ॥ VL (i) 60·2.

राग एव हि शोभायै निर्गुणानां जडात्मनाम् ।
राजेव राजते राजन्रागेणैवेष किंशुकः ॥ VI (ii) 120.10.

ललन्नवलतावान्तपुष्पधूलिविधूसराः ।
सरन्ति मरुतो मन्दमुधारेण नृपा इव ॥ ४/ (ii)120·6.

ततः प्रेमाति प्रसभ प्रार्थ०याः
कृत्वा पच्या शास्त्रमलँ०यवत्-पाम

आविष्टदेहा इव ते रसेने

निषेध्यमाना इव मन्त्रिमुख्यैः ॥ V/(iii)/22.1

त्रुट्यन्ते सर्वतः पाशाः दीयन्ते सर्वशत्रवः ।
न कृन्तन्ति मनांस्याशा गृहाणीव दुराखवः ॥ V. 35. 18.

त्रुट्यन्ते सर्वतः पाशाः दीर्यन्ते सर्वशत्रवः ।
न कृन्तन्ति मनांस्याशा गृहाणीव दुराखवः ॥ V. 35. 18.

इमास्ताः सर्वैवस्त्वोघाः सर्वाभिमतदास्तताः ।
कल्पवृक्षलताकुंजसुन्दर्यौ गृहपङ्क्तयः ॥ V. 48.29.

तिलक

आसीद्भगीरथो नाम राजा परमधार्मिकः ।

पुत्रः समुद्रयुक्ताया मण्डलीतिलकोपमः ॥

अस्मिन्नसन्मये देहेऽहं शब्दे संतुलिते।
सत्तानुपयाते मिथ्या बाल कल्पित यक्ष-
वत् ॥

VI (i) 29 - 38.

we say : "

action is p

of being e

प्रसादादात्मनो विष्णोर्मायेयमतिभासुरा ।

प्रबाधते न घोरांस्तु यतो मन्त्रयतो यथा ॥ V. 42. 24.

प्रसादादात्मनो विष्णोर्मयियमतिभासुरा ।
प्रबाधते न घोरांस्तु यद्वतो मन्त्रवतो यथा ॥ ५.४२.२४.

उपमा

नाराचैश्चावर्तिता क्षीणा जीर्णा जर्जरजीविताः
जहुर्जलनिधौ देहान्भारभूतानिव
स्थितान् ॥

म.भा.उ. 15.

को बहुत ऊंचा स्थान दिया गया है ।

१०॥२ सुभ्रोड्डीनकुन्तलाकलितकन्धराः ।
भग्नानलदशूराश्च तारकानिकराइव ।
3. 37. १६.

को बहुत ऊंचा स्थान दिया गया है ।

त ०॥२ सुभ्रा ड्रनिकुन्तलाकालितकन्धराः ।
भग्ना नलदशूराश्च नारकानिकराश्च ॥

3. 37. १६.

भारतीय विचार

सुषमा

दशार्णाः पाशनिर्मुक्त शृङ्खला जालभीरवः।
विलीना स्तम्भवाले वेतसात्मिमयो यथा॥

III 37. 18.

किरातसैन्यकन्यानां — ?

III. 37. 30.

किरात सैन्यकन्यानां कामं कलकलारवैः

अहंरत्नकृतां नीत्वा भैरवीरिव

गार्जितम् ॥

37.30.

अष्टभाग दशाशेषप्रतापमधुराकृति
शास्त्रघातौजसा वीर द्वात्स्तुनां
ययौ ॥

III . 38 . 6.

कुमार सम्भव में भी जब

ततो महारथो तुङ्केतुप्रान्तकृतास्पदम्
वलयो रुहो हेक रथो योधो धुवो
यथा ॥

III 38.10.

सोऽश्रुकैः श्रामयामास सर्वादिङ्मण्डले
क्षितिम् ।
श्यामेव दीर्घशुक्लांशुं युक्तं संदृश्यता-
मीति ॥

॥ २४ ॥

क्रमेणासीन्मुहूर्तेन विकटोदर-
भीषणम् ।
अगस्त्यपीतार्णववच्छून्यमेव
रणाङ्गणम् ॥

III 38.17.

र क नदी के तीर पर के ऊँचे वृक्ष है

ाकारणों से यह पूर्ण रूपेण स्वच्छ हो

हा कष्टमसिनिर्भिन्ने स्कन्धे
सन्नदृढोत्सुके ।
पतितो यन्त्रपाषाणः पुरुषत्याशनि-
र्यथा ॥

४३४३

र क नदी के तीर पर के ऊँचे वृन्द है

ाहरणों से यह पूर्ण स्पष्ट हो

हा कष्टमसिनिर्भिन्ने स्कन्धे
सन्नद्दोल्मुके ।
पतितो यन्त्रपाषाणः पुरुषस्याशनि-
र्यथा ॥

III. 43. 43.

गवाश्वमाहेबे ओष्ट्र रवशृट गोलेडुरहो ।

छोरे रणाभिवारछ्वं मागशिवकमा-
कुले ॥

III 43. 44.

॥ १६४ ॥

रित्थं भिन्नौ भाषणा माविरासीत् ।
प्रदित्सुर्धन्यो भवत् तामजिघृक्षुरन्य: ॥ १६२ ॥

ते:

दन्तीं रमस्व नार्थं च तया प्रकामम् ।
मतृप्तिं नवाशमनावाप्तिनमानमस्त्वम् ॥ १६३ ॥

गवाश्वमाहिबे गोष्ट्र श्वश्ट गालेडकैरहो |

घोरै रणाभिवार ब्धं मार्गशिं वकमा-
कुलै ||

III. 43. 44.

ादामी दशुदान्नार एव नन्न ।

विंशुद्धे र्हि कनः प्रसंगः ॥१८२॥

क इवाग्नि-परित्राता स्यादित्यादीन -
वीक्षितैः।

उत्पलालीव वर्धिद्भिः परिरोदितसैनिकाः
॥

III 43. 59.

०यत्त शास्त्राम्बरा मूका विवर्णा वदने-
क्षणाः।

मृता इवाभवन्योधा श्रीत्रन्यास्ता-
इवाथवा॥

III. 48.25.

खड्गौ क्रकचतां यातौ ।मिथः प्रहल्लोलयोः।

दन्तमाले च भग्नस्येव बले चर्वितः प्रजाः।

शक्तिमादाय ।चिक्षेप खड्गं त्यक्त्वा

।विदूरथः॥

described as Deva

is sometimes too

of it crops suffe

famines. There a

Modern State has

famines in these

external aid, th

प्रवेशनिर्गमव्यग्ररक्तगशिलीमुखः ।
प्रफुल्लकिंशुको भाति वीरो रक्त इवासृजा ॥

[illegible] ॥

[illegible] ।

परस्परविनिर्पृष्टदशदशनदन्तुरम् ।
चटत्कटकटारावस्फुटत्कटकटङ्कितम् ॥ VI (ii) 145. 47

भ्रमत्पार्श्व निपातेन सौवर्णं नगरं यथा ।
प्रवृत्तो स्वभावे हुभानीतं पातिरेण मे ॥

III. 50. 36.

Magdha.IV-4. A bard

Mudra.II.26. A lover

कष्टं वज्राभेवेन्द्रेण मुसलं सिन्धुनोक्षितम् ।
वातपातैः प्रयातो मे सैन्धवं मुसलायुधम् ॥

III. 50. 37

to a particular sol

(or more) di

रसातल गुहा मेंगा

... दक्षवः।
महांबुरघुराताबरं हो ब्रूहिते मूर्तयः॥

III. 48. 65.

घनघुंघुमपूरिताम्बरदिशा

दातजदारितभूघरा घरा च ।

रुधिरहृदवृत्तिवर्तिनो वा

भुवनाभोगगुहा तदाकुलाभूत् ॥ IV. 28. 29.

यावत्कालं क्रियादेशास्त्वमहंसा नना इव ।

ब्रह्मणीव परिस्पन्दा नात्र स्तः सदसद्भ्रमौ ॥ VI (i) 54 17.

इदं विचार्यतां शास्त्रमस्त्रमथवा वारणम् ।
रणे शितशरश्रेणिशतनिर्लूनवारणे ॥ IV 32.53.

आगच्छतो यथाकामं प्रतिमासान्पुनः पुनः ।
अविच्छिन्नमनसा शूरः खड्गेनेव रणे रिपून् ॥ V. 54. 42

इदं विचार्यतां शास्त्रमस्त्रमापन्निवारणम् । IV. 32.53.
रणे शितशरश्रेणिशतनिर्लूनवारणे ॥

पतदुत्तसविभ्रान्तमृष्[illegible]गुञ्जा ।
मुकुटोहार्यविद्योतशक्रचापोकृताम्बरा ॥ V. 1. 25

ति सिद्धगणोद्गीता गीताः श्रुत्वा [illegible] ।

विषादमाजगामाशु मोक्षद्वारादिव ॥ V - 9. 1.

इति सिद्धगणोद्गीता गीताः श्रुत्वा महीपतिः ।
विषादमाजगामाशु भीरु रणारवादिव ॥ V. 9.1.

वनपर्णलतापत्रे वसन्तं व्यसनातुरम् ।
विन्ध्यकान्तारमाकारमभ्यागतमिवोद्भटम् ।। V 45.1

वनपर्णकृतापत्रे वसन्तं व्यसनातुरम् ।
विन्ध्यकान्तारमाकारमभ्यागतमिवोद्भटम् ।। V. 45. (

पांसजोल

कर्मेन्द्रियगणो दृढं स्ववशीकर्तुं प्रयतनत्यम् ।
कथं निष्पद्यते स्फारं पांसुजालमिवानिले ॥ IV. 21. 18.

कपूर

-मतत्वान्तरं भाति वहिष्ट्वेन जगत्तया ।
व गन्धेन संक्रोचे प्रविकासि च ।।   V. 56. 38.

 (२४४)

आत्मतत्वान्तरं भाति वहिष्ट्वेन जगत्तया ।
कर्पूरमिव गन्धेन संक्षोचे प्रविकासि च ॥ V. 56. 38..

आत्मतत्वान्तरं भाति वहिष्ट्वेन जगद्यथा । V. 56 38.

कर्पूरमिव गन्धेन संकोचे प्रविकासि च ॥

आत्मतत्वान्तरं भाति वहिष्ट्वेन जगत्तया ।
कर्पूरमिव गन्धेन संकोचे प्रविकासि च ।।

V. 56. 38.